

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 3 2021

- Il Gardellino
- Line Band • Encyklopediskt • Tornseglarholkmästare
- Stämjärnsfåglar • Familjebesök

Vi vidareutvecklar SkOF – med er hjälp

I förra ledaren berättade jag lite om vem jag är. Sedan dess har jag träffat några av er och jag ser fram emot att träffa många fler. I den här ledaren vill jag nämna några planer som styrelsen och jag har för den närmaste framtiden.

SkOF med sina drygt 2100 medlemmar är en välfungerande förening. Vi har en duktig styrelse, flera hårt jobbande kommittéer och personer som visar imponerande engagemang när det gäller skydd eller inventeringar av fåglar. En sak förenar alla dessa människor. De jobbar för de tre huvudpunkter SkOF står för: fågelskydd, fågelskådning och fågelforskning. Viktigt är förstås också att vi kan uppfylla önskemålen från våra medlemmar.

Många saker fungerar väldigt bra och vi ska fortsätta på den vägen vi befinner oss. Men inte allt funkar perfekt förstås. Det finns saker som kan bli ännu bättre! När tiden går kommer ibland saker att inte fungera längre även om de brukade fungera i många år. Således, det behövs anpassningar och moderniseringar om vi vill ställa upp för en lyckad framtid för både SkOF och våra fåglar. De justeringar och moderniseringar som krävs är något jag vill fokusera på i en nära framtid. För att göra det på bästa sätt, vill vi gärna ha återkoppling från er, från våra medlemmar som är ryggraden i föreningen. Därför anordnar vi en medlemsundersökning. Vi vill gärna höra från er om vad ni tycker om i SkOF. Vad tycker ni funkar bra och vad bör vi göra bättre? Att fylla i enkäten tar bara 3–5 minuter, men alla synpunkter och återkoppling är av mycket stort värde för oss. Därför ber jag alla att fylla in enkäten. För detaljer se *Medlemsaktuellt* sidan 70 och www.skof.se.

En sak som vi redan jobbar med är en ny och modern hemsida. Det tar lite tid men det kommer att finnas en ny version, troligtvis innan slutet av året. En annan speciell utmaning blir att få nya och särskilt yngre medlemmar. Med universiteten

och högskolorna som finns i Skåne ska det inte vara omöjligt. Men hur når vi yngre människor? Vi diskuterar att vara mer aktiva i sociala media, till exempel på Instagram eller Twitter. Att sätta upp webbkameror kan vara en annan strategi för att få folk intresserade av fåglar och skyddet av dem. Här hoppas jag att vi kan arbeta tillsammans med de olika lokalklubbarna. Dessutom diskuterar vi en utökning av några inventeringar, delvis i samarbete med Svensk Fågeltaxering.

Som ni ser finns det många idéer. Men vi tar gärna emot, och faktiskt behöver, er återkoppling. En förening lever genom sina aktiva medlemmar. Så deltag i medlemsundersökningen, och vi tackar på förhand. Samtidigt behöver vi löpande nya personer som vill vara aktiva och engagera sig. Kan du tänka dig att hjälpa till med inventeringsarbete av särskilda arter? Eller att hjälpa med våra aktiviteter på sociala medier och websidan? Eller låter det spännande att vara med i kommittéer, i *Anser*-redaktionen eller i styrelsen? Eller finns något annat du kan tänka dig att göra inom SkOF? Om ja, hör gärna av dig till mig eller till någon av mina kollegor i styrelsen.

Till slut vill jag tipsa alla om Falsterbo Bird Show som äger rum 3–5 september vid Skanörs ljun. Formatet blir lite annorlunda än de senaste åren och det blir mer som Bivråkens Dag en gång var (de äldre kanske minns). Jag är övertygad att det blir ett utmärkt event som ger många möjligheter att träffa andra fågelskådare, att se gamla vänner igen och att möta nya människor. Att diskutera allt om fåglar, från artbestämning till artskydd. Det kommer att finnas något för alla. Det spelar ingen roll om du är nybörjare eller expert. Välkommen till Falsterbo Bird Show. Jag hoppas att träffa många av er där.

PS. Glöm inte att registrera din e-mailadress (se *Medlemsaktuellt* sidan 70 och www.skof.se).

Arne Hegemann – Ordförande

Innehåll

Färgpalettens tistelälskare

Il Gardellino
Arne Ohlsson 3

Vinter i renat vatten

Simfåglarna inventerade
Bo Ekberg & Cennet Jönsson 7

Line Band

Djungeltelegrafens ersättare
Mikael Arinder 18

Att skriva med ljus

Många motiv till att samlas
Ulrik Alm 23

GPS-storkar

Tekniken avslöjar flyttningen
Per-Erik Larsson 28

Encyklopedisk hyllning

Läsvärd 50-åring
Arne Ohlsson 32

Nya jakttider

Justerande tilläggsbeslut
Kenneth Bengtsson 38

DESSUTOM

Läsvärt 43
Notiser 48
Mini-Anser 58
Fågelkonstnären 60
Program 66
Medlemsaktuellt 70
Fältaktuellt 71

Omslagets framsida: Steglits. Foto: Göran Lenz.

Akvareller (Tornseglare och nötväcka):

Måns Bergendal.

Omslagets baksida: Vita storkar. Foto: P-G Bentz.

I *Anser* 2021:2 visade vi en armpenna från en gröngöling.

Från vilken fågelart kommer denna fjäder?

Längden är 47 mm.

Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.

Färgpalettens tistelälskare

En av våra mest färgrika småfåglar är steglitsen och den glädjer oss under alla årstider. Kanske kan en klurighet tolkas i namnet.

Arne Ohlsson

Då och då figurerar fåglar i operor och andra klassiska musikstycken. Flera av de stora kompositörerna lät sig inspireras av fåglars välljud och ibland kunde fåglar rentav ha en stor roll även i berättelser att framföras på scen.

Måhända är den mest kända Rossinis *Den tjuvaktiga skatan* om flickan som anklagas för stöld av silverbestick men där en skata var den skyldige (även om detta i stort sett är en myt). Den betydligt mindre men så färgrika steglitsen var vanlig som burfågel under århundraden och flera tonsättare hade i varierande grad relation till den.

Antonio Vivaldi (1678–1741) komponerade en konsert till steglitsen som hette som fågelns italienska namn i bestämd form *Il Gardellino* (idag stavat *cardellino*). Det är ett lättlyssnat verk med flöjtmusik där steglitsens toner är invävd, som Vivaldi uppfattade dem. Tycker man om den här sortens musik är det bara att googla och på YouTube finns flera inspelningar, exempelvis en på 9 minuter och 48 sekunder med en uppsjö av foton på steglitsar att samtidigt avnjuta.

Il veneziano Vivaldi var knappast ornitolog. Kanske noterade han steglitsar i det vilda, men sannolikt mest i fångenskap. Det är ett sorgligt öde som drabbat steglitsen. Dess mångfärgade skönhet och som vi uppfattar livaktiga, muntert kvittrande sång har lett till att den bestulits på den frihet den givetvis ska få uppleva under sitt oftast korta liv. Inte nog med det, som fink är den lätt att förse med föda året runt, frön av olika slag och inte nödvändigtvis insekter. Men visst äter den insekter i det vilda som värdefullt komplement av protein. Den uppvisar också ofta ett tamt och lugnt förhållande till sin "ägare".

Dessutom kan de föröka sig i fångenskap, och det var säkerligen en höjdpunkt för dem som höll steglitsen i bur och togs som tecken på att de "trivdes". Även om den mänskliga ägaren behandlade burfågeln med omsorg, kan detta inte försvara inlåsningen, grundad på fullständig makt över en liten varelse och på människans fåfänga. För att förstå det väldiga an-

Steglits.

Foto: Mikael Arinder.

talet burfåglar måste vi också betänka den vitt spridda uppfattningen på den tiden att sångfåglarna hade skapats för att underhålla oss. Charles Darwin och upptäckten av evolutionen hade ännu inte anvisat vår plats arter emellan.

Antalet inspärade steglitser och andra arter som drabbades går knappast att sätta siffror på. Vi vet att det ledde till betydande minskning av arten i flera länder. Därtill praktiserades ibland en rent barbarisk behandling av steglitser och andra burfåglar, att göra dem blinda för att skulle sjunga ännu bättre. Det gör de nu inte. Denna nonsensuppfattning ledde enbart till förfärlig grymhet som de flesta av oss har svårt att förstå idag.

Steglitsens yttre och dess egenskaper gör att den dessvärre fortfarande figureerar i burar, oftast ynkligt små, på många håll. Fångst av vilda steglitser är hos oss olaga jakt och ska definitivt anmälas. Men

Ung steglits. Foto: Hans Cronert.

det kan förekomma, det vet vi. Oftast är det utfört av personer med härkomst i länder där hållande av steglitser, hämplingar, siskor etc. är utbrett. Uppmärksamhet på detta är inte fel, snarare är det tillrådligt.

En fredligare relation var den påfallande stora popularitet som steglitsen haft för konstnärer sedan närmare ett millennium. En konstvetare har funnit åtminstone 486 målningar av steglitser från mitten på 1200-talet till 1500 (sen medeltid och renässans) men också senare har den ofta varit favorit. Den har avbildats av de konstnärer som vi håller för de största, som Leonardo da Vinci och Michelangelo, och av många som vi knappast vet något om men vars verk är väl värda att bevara. De klart flesta av konstnärerna var italienare.

Klarrött, snö vitt, kolsvart, lysande gult, beigetonat, mjukt brunt, allt i en fördelning som kanske hade kunnat skapas av den skickligaste och mest innovativa fågelmålare. Man kan försöka beskriva uppenbarelsen, men ger orden rättvisa? Det finns författare som menar att steglitsen är näst intill obeskrivbar, åtminstone i sin helhet. Och den framstår naturligtvis som bäst när sommarens prakt falnat i ännu ett jordavarv, eller i ett landskap av vintrig gråhet eller mot snötäckta marker. Den fjärde dagen i en oktobermånad på 1950-talet mötte den legendariske J. A. Baker (1926–1987) steglitser. I *The Diaries* (HarperCollins, 2010) skriver han om hur "several flew up against dull skies, their gold gleaming splendidly" och att de är "indescribable, in their endearing auld [old] ways – they make autumn best of all seasons".

Det går bra, riktigt bra, för vår population av steglitser. Ökningen är smått enastående. Sedan 1970-talet förefaller ökningen vara tiofaldig. "Stark ökning" gäller i Skåne och nationellt. Men varför? Kan det vara mildare klimat? Det som förundrar härvidlag är födovallet i förhål-

Steglitser äter höstmogna frön på kardvädd. Foto: Mikael Arinder.

lande till populationsuppgången. Absolut favorit är frön från tistlar och kardborrar. Tistlar, dessa växter som vi ser som ogräs, de är taggiga, fastnar lätt i kläderna och de flesta människor tycks tycka illa om dem! I ett högproduktivt jordbrukslandskap finns väl knappast utrymme för tistlar?

Nu ska vi inte förakta ens tistlarna! Om de är favoritföda för en av våra skönaste uppenbarelser i fågelvärlden så räcker väl det för att vi inte ska gå löst på dem varhelst de växer, kan man tycka. Det har också gått så långt att artens latinska namn *Carduelis carduelis* kommer från tistelfamiljerna *Carduus*, *Cirsium* etc. *Bonniers flora i färg* visar ett 20-tal arter hos oss som vi vanligtvis kallar tistlar, så steglitserna har ett utbud att välja från. Dessutom har de ofta vackra blommor i många röda och violetta nyanser. I Skottland är

the thistle nationalblomma med en 500-årig historia.

Det engelska namnet *goldfinch* är förståeligt, lämpligtvis föregått av *Eurasian* eftersom det finns ytterligare tre "guldfinnar" varav *American goldfinch* har lysande gul kropp och svarta vingar som kan associera till sommargylling. Vår art finns naturligt över större delen av Europa och en god bit in i Asien. Förrymda steglitser rapporteras då och då i USA.

När hösten kommer stannar många steglitser men de drar mot kontinenten från nordligare trakter. De som stannar blir vad man förr kallade strykfåglar i sök efter fröbärande växter under magrare årstid. Inte många möten kan liva upp en novemberdag med tynande ljus mer än en flock livliga steglitser. Solvarvets rytm av korta dagar och långa nätter må kän-

Många steglitsar övervintrar numera i Sverige.
Foto: Tomas Lundquist/N.

nas trött men det gör inte steglitsflocken. Vissa besöker fågelbord och de måste vara synnerligen välkomna besökare*.

När våren infinner sig framförs sången oftast från trädtoppar. Bland de mest upplyftande vårtecken är sjungande steglitsar i vårsolens glans, högst upp i en ask eller ek eller björk. De låter också ofta när de flyger. När hannen spelar upp för honan understryker han ansiktets rödhets med huvudrörelser och visar upp det maskros-gula på vingarna. Det spröda, nästan klirrande locklätet ingår i sången. Då menar många att de framför "tickelit" eller "stickelitt" som skulle ha gett upphov till det svenska namnet. Kanske är det något fantasifullt att rasslet från tistelstjälkar

*Fotnot: Som gäst på fågelmatningar kom steglitsen på plats 13 i 2021 års "Vinterfåglar inpå knuten" och kommer nog att bli en ännu vanligare besökare.

Steglitsen har blivit allt vanligare på våra fågelmatningar. Foto: P-G Bentz.

också uppfattas så, men så har det tolkats. Vilket sammanträffande! Vill man fortsätta på detta spår, blir det som att tistlarna bokstavligen också avger just ljudyttringen "stickelitt" – som i "sticka lite", mångtaggiga som de är.

Där skogen är tät är träden för många för steglitserna och ute på slätten är de för få. Däremellan finns de i varierade miljöer som blandskogar med öppna partier, eller parkliknande trädgårdar. Boet, välbyggt av honan, ofta flera meter upp i träden, ska rymma fem eller sex ägg. Ofta häckar några par som grannar men om steglitsen ska kallas kolonihäckare är tveksamt.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Inventering av simfåglarna vid Lunds reningsverk höst och vinter 2018–2021

Tre säsonger i rad har simfågelförekomsten i dammarna vid Lunds reningsverk inventerats från mitten av oktober till slutet av mars. Ambitionen med undersökningen är att belysa områdets betydelse för änder, doppingar och sumphöns utanför häckningstiden. Den ger också en uppfattning om Höjeådalens rekreativsvärde.

Bo Ekberg & Cennet Jönsson

Platsen är belägen mellan Källby och Värpinge by. Lokalens allmänna karaktär samt inventeringsmetodik framgår av redovisningen i *Anser* nr 3 2019, sid. 7–8.

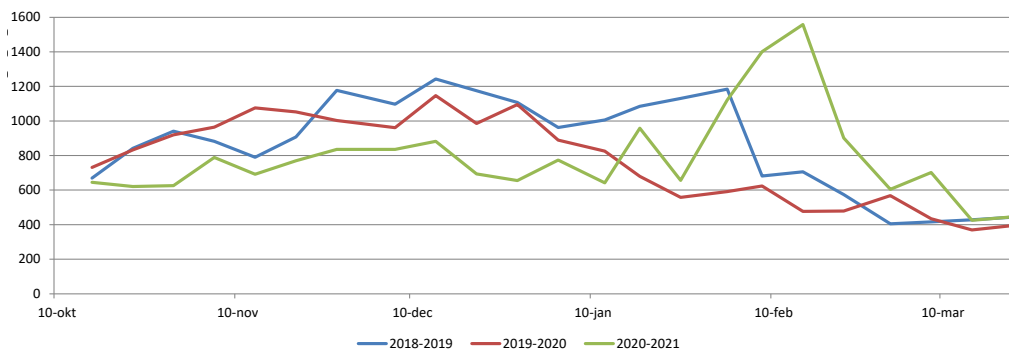
Dammarna är tänkta att ingå i det naturreservat som Lunds kommun beslutat att inrätta i Höjeådal. Deras framtida betydelse som fågellokal kommer troligen att påverkas om reningsverket såsom diskuteras avvecklas, eftersom näringsrikt vattnet därifrån passerar genom dammarna.

Flest fåglar i samband med kallare perioder

Vintrarna har i regel varit milda men sinsemellan något olika. Fåglarnas uppträdande har skiftat i samband med detta. Generellt sett har antalet änder och sot-höns vuxit till under höstmånaderna då fåglar som inte häckat på platsen blir allt fler. Vinterförekomsten är beroende på hur temperaturen utvecklas. Under den första säsongen inträffade en köldknäpp i december 2018, vilket genast gav ut-

Vattenrall och kungsfiskare – vinterfåglar i Lunds reningsverksdamm. Foto: Stefan Sandelin.

Figur 1. Mängden svanar, gäss, änder, doppingar och sumphöns under tre säsonger vid Lunds reningsverk. Vintrarna var milda men köldknäppar och perioder med minusgrader gav utslag i protokollet. Variationen är mest uttalad på senvintern.

slag i protokollet genom att antalet fåglar ökade markant. Det andra året uteblev minusgraderna helt, vilket förmodligen är förklaringen till att de höga siffror som antecknats under hösten sjönk dramatiskt kring årsskiftet 2019/2020. Också säsong tre var länge mycket mild men en kall period inträffade i slutet av januari och början

av februari 2021. Eftersom dessa dammar i stort sett låg öppna medan många andra vatten var tillfrusna, sökte sig särskilt åtskilliga bläsänder hit. De 1 558 fåglar som vi bokförde 15 februari var det högsta antal som sågs någon gång under de tre säsongerna. Dessförinnan hade fåglarna varit ganska få jämfört med föregående år.

Sothönan är både häckfågel och övervintrare vid dammarna. Foto: Stefan Sandelin.

Stamgäster

Nio arter noterades vid samtliga 66 tillfällen under säsongerna 2018–2021. Detta framgår av Tabell 1. Där anges också högsta och lägsta siffra för enskild art och dag. Stamgästerna fördelar sig på tre simandsarter i släktet *Anas*, en dykand i släktet *Aythya*, samt knipa, smådopping, sothöna, knölsvan och kanadagås. Överlägset flest exemplar sågs av bläsand, gräsand och sothöna. Samtliga dessa kunde komma upp i siffror på över 400 medan viggen som också var tämligen talrik noterades med 198 exemplar som högsta antal vid ett enskilt tillfälle. Snatteranden som sett en sådan dramatisk populationstillväxt under senare decennier tillhörde likaså de ständigt närvarande och som mest sågs 103 exemplar i december 2019. Även knipen var pålitlig men antalet uppgick som högst till ett knappt femtiotal individer.

Smådopping låg som mest kring fyrtio individer under perioden oktober–mars men noterades tidigare under säsongen i högre antal. I skiftet augusti/september 2020 var den särskilt talrik efter en mycket god häckningssäsong (mer om detta nedan). Knölsvan har vanligen setts med färre än tiotalet fåglar men bokfördes med 30 exemplar i februari 2019. En kanadagås lever pensionärsliv i en av dammarna och får då och då sällskap av någon enstaka artfrände.

Övriga

Utöver de nio ständigt närvarande arterna noterades elva andra mer eller mindre tillfälligt. Det gäller två gäss och tre simänder, därtill brunand, två skrakar, två doppingar och två sumphöns. Också detta framgår av Tabell 1 där det antal gånger, av totalt 66 räkningstillfällen, som de sågs visas.

Här behöver det påpekas att kricka och brunand fanns på platsen nästan varje gång och att rörhöna tillhör de arter som

ständigt finns vid dammarna men som vid ett tillfälle, 23 mars 2020, undgick upptäckt, varför det finns en lucka i protokollet. Vi antar att också vattenrall uppehåller sig permanent på lokalen men ses mindre ofta på grund av de undanskymda vanorna.

Det bör framhållas att storskraken av statistiken att döma verkar vara ovanligare än den är. Den sågs vid flera tillfällen utöver de gånger som anges i tabellen. I någon mån gäller detta också salskraken som dock är mer sällsynt. Skäggdoppingen är häckfågel i dammarna men uppträder bara tillfälligt under vintermånaderna. Gråhakedoppingens häckningsframgång varierar och den försvinner tidigt under hösten för att bli tillfällig från slutet av februari.

Grågåsens närvaro blev särskilt påtaglig säsongen 2020–2021 medan observationen av vitkindad gås var en engångsföreteelse. Bägge noteras emellertid regelbundet i överflygande flockar.

Bläsand och snatterand

Att redovisningen ovan omfattar perioden mitten av oktober till slutet av mars beror på att vi då kan jämföra samtliga tre säsonger. Räkningarna påbörjades 16 oktober 2018. Redan året därpå bestämde vi oss emellertid för att göra en högsommar-, en sensommar- och en förhöstkontroll. Detta upprepades följande säsong. Därmed kunde vi följa beståndsutvecklingen hos bläsand och snatterand. Båda arterna är i stort sett frånvarande under sommaren men blir under höst och vinter karaktärsfåglar i dammarna. I Figur 2 kan följande utläsas: Medan det ännu var sommar sågs snatteranden fåtaligt och bläsanden med endast ett exemplar, en ruggande hane. Bägge ökade i augusti och ett tag var snatteranden den talrikaste. Kring mitten av september överflyglades

Tabell 1. Nio arter sågs vid samtliga räkningar och elva mer tillfälligt. Av de senare saknades dock kricka, brunand och rörhöna bara ett fåtal gånger.

<i>Arter som setts varje gång</i>	<i>Högsta antal</i>	<i>Lägsta antal</i>
Knölsvan	30 (4/2 2019)	2 (27/11 2018; 27/3 2021)
Kanadagås	2 (2/1 & 21/12 2019; 21/12 2020)	1 (övriga tillfällen)
Bläsand	567 (15/2 2021)	8 (29/3 202)
Snatterand	103 (9/12 2019)	6 (23/3 2020)
Gräsand	437 (15/2 2021)	52 (28/10 2019)
Vigg	198 (14/11 2019)	27 (16/10 2018)
Knipa	46 (9/11 2020)	2 (16/10 2018)
Smådopping	39 (7/11 2019; 31/3 & 28/10 2020)	1 (29/3 2019)
Sothöna	411 (16/12 2019)	45 (31/3 2020)
<i>Övriga arter</i>	<i>Högsta antal</i>	<i>Observerad/Antal tillfällen</i>
Grågås	35 (14/1 2019)	14/66
Vitkindad gås	1 (17/11 2018)	1/66
<i>Kricka</i>	60 (9/2 2021)	63/66
Skedand	50 (16/10 2018)	24/66
<i>Brunand</i>	106 (7/11 2019)	64/66
Storskrake	5 (15/2 2021)	12/66
Salskrake	3 (22/2 2021)	2/66
Skäggdopping	15 (16/10 2019)	32/66
Gråhakedopping	3 (22/3 2019)	8/66
<i>Rörhöna</i>	26 (21/12 2020)	65/66
Vattenrall	3 (18/2 2019; 15/2 2021)	21/66

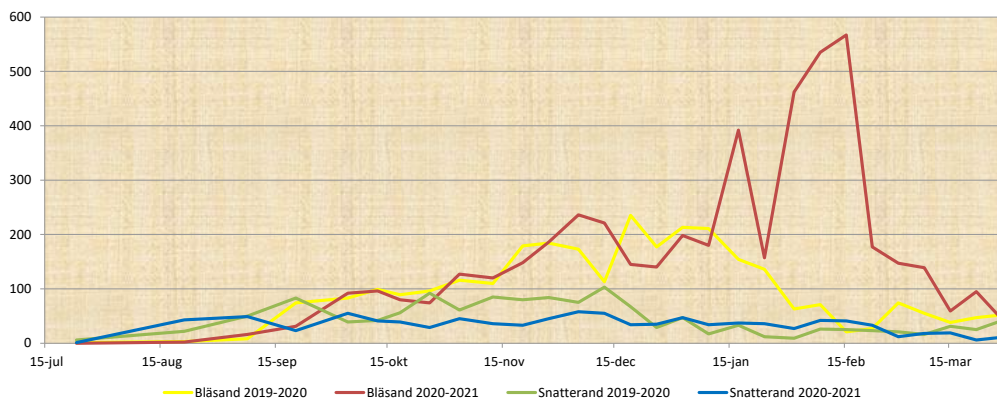
den av bläsanden som förmodligen rekryteras från mer avlägset belägna häcklokaler. Därefter dominerade bläsanden under hela säsongen.

Detta gäller för båda åren men under 2020–2021 var den numerära skillnaden mellan arterna större än säsongen före. Störst skillnad ser vi under senvintern 2021 då bläsänderna kulminerade under den kalla första halvan av februari medan mängden snatteränder inte alls påverkades lika mycket. Vi vågar väl gissa att det beror på att bläsanden är talrikare än snatteranden i närliggande vatten som till exempel kvarndammen vid Källby och Nöbbelövs mosse, vatten som då och då fryser till. Det antyder i så fall att reningsverksdammarna är en viktigare lokal för snatteranden än för bläsanden, åtminstone i närområdet.

Könsfördelningen hos brunand

Det är ofta omtalat att andelen hannar i vinterflockarna av brunand brukar vara betydligt större än andelen honor. Hösten och vintern 2019–2020 fick vi tillfälle att undersöka detta. Arten är inte särskilt talrik i reningsverksdammarna men under denna säsong sågs ändå så pass många att dagssiffror kring hundratalet fåglar och mer kunde bokföras. Medan simänderna ofta låg utspridda och uppträdde i mindre sällskap sågs vanligen brunänderna i samlade flockar likt flottiljer som stack av genom hannarnas pärlgrå ryggar.

De var som flest i första hälften av november, då vi räknade 106 fåglar den sjunde och 103 den fjortonde. Könsfördelningen var ungefär 60 % hannar och 40 % honor (Figur 3). Också när antalet fåglar var lägre var fördelningen i regel sådan att

Figur 2. Antalet blåsänder och snatteränder från tredje julidekaden till slutet av mars under säsongerna 2019–2020 och 2020–2021. Snatteränderna var fler än blåsänderna under sensommar och i höstens inledningsskede. Därefter dominerade blåsänderna. Gul linje jämförs med grön och röd linje med blå.

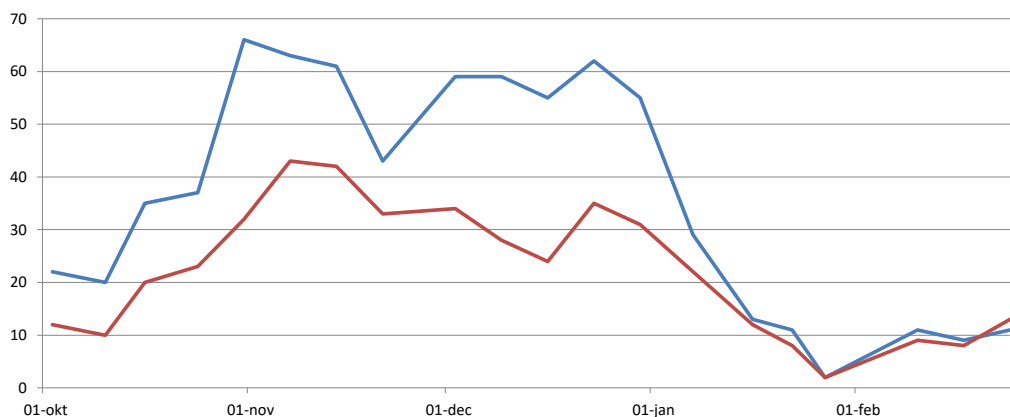
en tredjedel var honor och två tredjedelar hannar. Vi har inte sett någon förklaring till könsfördelningen i brunandens vinterflockar och kan inte själva bidra med någon hypotes men vår undersökning ger stöd åt iakttagelsen.

Smådoppingens populationstillväxt

Antalet smådoppingpar vid reningsverket har varit i stadig tillväxt de senaste åren. Vi tänker oss att ökningen har genererats av de på platsen häckande fåglarna, möjligen i kombination med rekrytering utifrån

Ett myller av blåsänder och snatteränder. Foto: Stefan Sandelin.

Figur 3. Könsfördelningen hos brunand under höst- och vintermånaderna. Under hösten och den tidiga vintern var andelen hannar vanligen kring två tredjedelar. Därefter sjönk den något. Blå kurva: Hannar; Röd kurva: Honor.

om dammarnas attraktionskraft av någon anledning har ökat. Fisketillgången är god och den ätliga grodan har nyligen tagit lokalen i besittning. Hos en monogam art som smådoppingen är reproduktionstalet per par två (2) eller strax däröver, räknat

under fåglarnas livstid. Det ger en numerärt stabil population.

För att en populationsökning ska ske behöver alltså fler ungar än två per par produceras. Med tanke på att doppingar är tämligen långlivade fåglar skulle det inte krävas

Smådopping i dräktskifte från pull till juvenil fågel. Fångsten är en ätlig groda. Foto: Stefan Sandelin.

att särskilt många ungar överlevde varje enskild säsong. För att få en indikation på hur det ligger till separerade vi ålderskategorierna i protokollet för säsongen 2020–2021. Häckningsframgången sommaren 2020 hade varit mycket god och andelen ungfåglar var hög under sensommar och förhöst. Den sjunde september räknades totalt 70 smådoppingar vilka fördelade de sig på 33 adulta, 16 juvenila, 12 pulli och 9 som befann sig på gränsen mellan att vara pulli och juvenila. Om detta stod sig över vintern skulle det tyda på att häckningsframgången på lokalen kan förklara tillväxten.

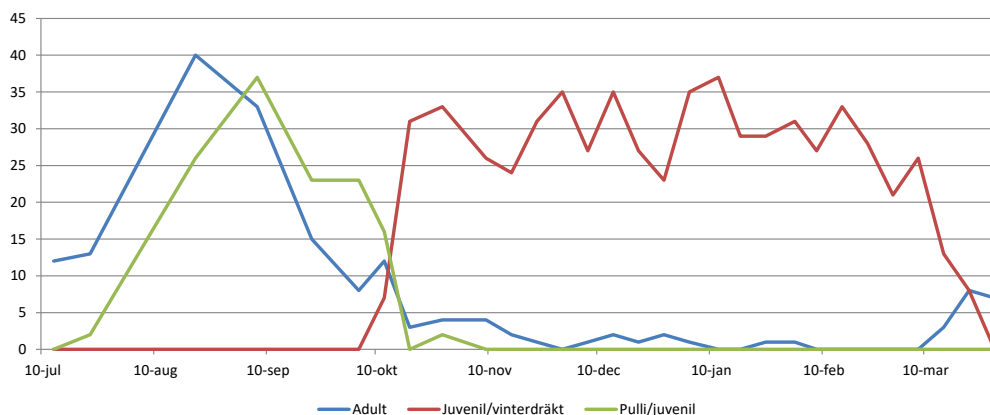
Av Figur 4 framgår att kategorin juvenil fågel alternativt adult fågel i vinterdräkt dominerade under vinterhalvåret då dags-siffrorna sjunkit för att stabilisera sig på fyrtio fåglar eller strax därunder. Om det berodde på att partiell evakuering ägt rum eller om förklaringen var predation och annan dödlighet vet vi inte. Något säkert svar på frågan vad det är som genererat

smådoppingstillväxten på lokalen kunde vi inte få eftersom det kan vara svårt att skilja fåglar av åldrarna 2K och 2K+ åt. Teoretiskt sett skulle alla adulta fåglar ha kunnat överleva och alla yngre förolyckats. Det skulle också kunna vara så att alla adulta stannade kvar på lokalen över vintern medan de yngre lämnade den.

Dessutom tillkommer en annan komplicerande omständighet. I april varje år lämnar i stort sett alla fåglar platsen för att vara borta under flera veckor, den period som kallas "smådoppingsmörkret". När de är tillbaka kan det inte avgöras om det är samma fåglar som tidigare gett sig i väg och om de yngre fåglarna från föregående säsong bidrar till populationstillväxten. Att antalet övervintrande fåglar i genomsnitt ökat med en fjärdedel sedan första inventeringen 2018–2019 tolkar vi ändå som att en god överlevnad hos årsungarna kontinuerligt har spått på populationen. Genom den individuellt igenkännlige

"Skäggmösliraren" är lokalen trogen. Här som 4K+ 13 januari 2021. Foto: Stefan Sandelin.

Figur 4. Under en stor del av inventeringsperioden uppträdde smådoppingarna i juvenil dräkt och som adult i vinterdräkt.

"skäggtömsliraren" eller "lammgamen", en av dammarnas doppingar som vi urskiljer genom en hudflik som hänger ned vid näbbfästets undersida, har vi ett belagt exempel på hemortstrohet hos arten. Den är kläckt senast 2018 och således 4K+ under 2021. Den häckar varje år.

Nytta och nöje

Av det hittills sagda får man intrycket att vi inskränkte oss till insamlande av numeriska data men rent lustskådande var också ett starkt incitament till vår aktivitet. Belåtet kunde vi konstatera att vi hade snatteranden som en del av vårt dagliga umgänge. De senaste årtiondenas kolossala populationstillväxt har ännu inte suddat ut minnet av att arten i århundraden var en första klassens raritet. Generationer av ornitologer hörde bara talas om den som en legend från Olof Rudbeck den yngres tid kring sekelskiftet 1700, då något enstaka exemplar kunde tas i undanskymda vikar av Mälaren.

På den tiden kom fågelintresserade vanligen i kontakt med snatteranden när den tillsammans med andra sjöfåglar salufördes av torghandlare. Att bestämma den i fält var det knappast tal om. I *Sveriges jagt-*

bara foglar (1878) skriver August Carlson att han köpt ett exemplar vid Munkbron i Stockholm och vidarebefordrat det till Uppsala universitet. Det rörde sig alltså om en märkvärdighet. Han misstänker dock att snatteranden kunde vara förbisedd på grund av likhet med gräsand och kan berätta att den också blivit funnen i bl.a. Skåne. Kanske hade det betydelse att den var svårbestämd men länge var det smått sensationellt om man fick se snatterand under en exkursion. I samband med sju säsongers vinterfågelinventeringar i Skåne, 1957–1964, noterades arten bara en gång. Snatterandens exklusivitet framgår också av en rapport från Falsterbo 1968, där Gunnar Roos nämner den tillsammans med arter som svart stork och större piplärka.

Vid våra räkningar träffar vi nu snatteranden så ofta att både den och vi har börjat uppträda informellt. Fågeln uppfattar oss inte som predatorer och vi behöver inte smyga för att kunna studera den. Närmare iakttagelser avslöjar att hannen inte alls är den uniformt gråa fågel som den på avstånd ser ut som. I individuellt varierande grad skiftar den finvattrade fjäderdräkten i brungulockra nyanser. Ibland, och ljuset har väl betydelse, kan dessa bli

Snatterand, hanne, i en av Lunds reningsverksdammar. Foto: Stefan Sandelin.

påtagligt uttalade på hjässa, haka och, med en mörkare ton, i nacken. Pannan, örontrakten och halssidan kontrasterar i sådana fall som ljusare partier.

Betraktad som helhet är snatterandens fjäderdräkt rikt nyanserad. Gulaktiga partier på huvudet korresponderar med ytterfanet på skuldrornas långsmala fjädrar, vilkas centrala strimmar i sin tur är svarta som fågelns akterparti och näbb. De ljusare fälten på huvudet motsvaras av den hopfällda vingens tertialer på ovansidans bakre del. Dessa är iögonenfallande och sticker av redan på håll. Ibland framträder de rödbruna fälten på vingens översida. Honan skiljer sig från gräsandens genom täckfjädrarnas olikartade mönstring och näbbens annorlunda teckning. Ovansidan på denna är mörk i hela sin längd och under den löper en jämn gul linje. En något högre panna och kortare kropp ger också snatterandhonan en annan jizz än gräsandhonan har.

Av en fågel med ett namn som snatterand väntar man sig intressanta ljudyttringar. Mycket riktigt har den i likhet med andra simänder en artigen lätesspertoire. Namnet syftar förstås på detta men när hannen är i speltagen associerar man snarare till spröda rapningar än till snatter. Honans läte hör man mera sällan. Det är en mildare variant av gräsandhonans bedagade skratt och vi lade mest märke till det när hon påminde hannarna om deras förpliktelser i samband med fortplantningen. När hon på detta vis "hetsade", som etologerna säger, till uppvaktning fick friarna bråttom att kråma sig och demonstrera fjäderdräktens olika detaljer. Ibland förekom flyguppvisningar då flera hannar valsade runt tillsammans med en eller ett par honor. Sedan ett par etablerats småpratade fåglarna med varandra med läten likartade hannens vanliga.

Vattenrall kunde träffas i vilken som helst av dammarna utan att vara säker

Vattenrall i sitt rätta element. Foto: Stefan Sandelin.

någonstans. Platsens fotografer, fågelskådare och motionärer var alla lika ivriga att få en skymt av den. Ofta hördes frågor som "Har ni sett rallen?", "Var håller rallen till", och liknande. Även om vi varje gång hoppades att en sådan skulle dyka upp i samband med något ärende i vasskanten, kom det alltid oväntat och den var snart dold igen. Någon gång gjorde den ett hastigt uppflog. Med särskild tur fick man se rallen ta en simtur. Då kunde den föra sig som en rörhöna men ibland höll den kroppen i en utsträckt pose som inte liknar någonting annat. Men för det mesta stolpade den fram på långa ben. Med ousinligt tålamod inväntade den kameraförsedde Stefan Sandelin sådana ögonblick och lyckades vid några tillfällen fånga rallen i aktion.

Vi vågar oss naturligtvis inte in på några antropomorfistiska betraktelser men när vattenrallen agerade i full frihet var det

lätt att associera till mänskliga egenskaper. Hör här något om hur den kunde uppträda. För att undvika djupsinnigheter är det bäst att återge våra upplevelser med de ord som spontant infann sig. Ta till exempel det tillfälle då vattenrallen "tank-spritt", eller om det var med "respektlös egensinnighet", kom travande längs randen av ett vasstråk för att undersöka vad som fanns att äta. Den tog ingen notis om en juvenil rörhöna förrän de två sumphönsen plötsligt befann sig på kollisionskurs. Rörhönan var dubbelt så stor som rallen och hade inte för avsikt att gå åt sidan. I stället fick rallen hastigt fly fältet. Så snart upprördheten lagt sig återgick den "obekymrat" till sitt näringsfång. Alltihop utspelades på mindre än en minut.

Förmiddagarna vid dammarna gav också tillfälle till insatser i allmänhetens tjänst. Människor som rör sig i området upptäcker då och då något intressant som de vill

Bläsänder och smådopping i en av Lunds reningsverksdammar. Foto: Stefan Sandelin.

veta mer om. Det var en verklig klassiker när vi tillfrågades om de små dunbollarna ute på vattnet kunde vara andungar mitt i januari. Det var naturligtvis smådoppingar det rörde sig om. De var i vinterdräkt och hade förutom storleken en färgskala som kunde påminna om andungars. Upplysningarna tillfredsställde den som frågade och kanske rekryterades en blivande ornitolog som kan bidra till kunskap om artens öden på lokalen.

Referenser

- Carlson, A. 1878. *Sveriges jagtbara foglar*. Sid. 131.
- Ekberg, B. 2020. Smådoppingen vid Lunds reningsverk. *Anser* 2020/4:7–22.
- Ekberg, B. & Jönsson, C. 2019. Inventering av simfåglarna vid Lunds reningsverk vintern 2018/2019. *Anser* 2019:7-17.
- Lind, H. Snatteranden. I: Blaedel, N. 1960. *Nordens fåglar i färg*. Band 5. Sid. 163.

Lennerstedt, I. 1964. Vinterfågelinventeringar i Skåne 1963–1964 samt några jämförelser med tidigare inventeringar. *Meddelanden från Skånes Ornitologiska Förening* 3:23.

Roos, G. 1968. Falsterbonytt: augusti–september 1968. *Meddelanden från Skånes Ornitologiska Förening* 7:62.

Bo Ekberg

boekberg8@gmail.com

Cennet Jönsson

cennetjons@gmail.com

Line Band för fågelskådare

– ett snabbt sätt att dela med sig av obsar

Mobilappen Line Band har ersatt ”djungeltelegrafen”, det vill säga de SMS-listor och telefonkedjor som tidigare användes av skånska skådare. Ett stort antal fågelintresserade delar på detta sätt med sig av sina observationer i realtid.

Mikael Arinder

Skådare som planerar att ge sig ut kollar med fördel igenom de senaste observationerna på Artportalen (www.artportalen.se). Till höger på startsidan väljer man Artgrupp ”Fåglar”, och klickar sedan på kartan på det landskap man är intresserad av. En lista på dagens observerade arter i landskapet presenteras då. Med hjälp av piltangenterna till höger om datumet i rubriken kan man stega sig framåt/bakåt dag för dag den senaste veckan.

De skådare som är angelägna om att få ännu mer aktuella uppdateringar har skaffat appen Bird Alarm i sin mobiltelefon och startat ett Bird Alarm-abonnemang hos Club 300. Här delar skådare med sig i realtid av sina observationer av mer eller mindre ovanliga arter. Larmen innehåller även en karta så att man med ett enda klick kan få en vägbeskrivning från den plats man befinner sig på fram till lokalen som fågeln larmats från. Eftersom larmen kommer från hela Sverige måste användaren ställa in filter för att inte dränkas i information som man egentligen inte är intresserad av. Å andra sidan kan man ställa in filter så att man även får larm från t.ex. Danmark. På hemsidan www.club300.se/bird-alarm/skaffa-bird-alarm finns information om hur man skaffar Bird Alarm.

Abonnemanget av Bird Alarm kostar 400 kr om året, och det är mest rariteter som larmas. Det är därför många som tve-

kar att skaffa Bird Alarm. Sedan några år tillbaka finns ett gratis alternativ (och utan reklam) som kallas Line Band, som baserar sig på en framgångsrik social app från Sydkorea. Den finns både för Android och iPhone. Man ansluter sig till en lokal grupp i Band, oftast på kommun. Enligt kartan på websidan solbacken.be/listan finns det massor av Band-grupper i Sverige, och åtminstone 15 grupper i Skåne:

- Obsar i Nordväst (nordvästra Skåne), 671 medlemmar
- LaX (Landskrona kommun), 30 medlemmar
- KäX (Kävlinge kommun), 141 medlemmar
- EsX Band (Eslövs kommun), 81 medlemmar
- LoX (Lomma kommun), 297 medlemmar
- LuX (Lunds kommun), 460 medlemmar
- StaX (Staffanstorp kommun), 76 medlemmar
- MöX (Malmö kommun), 536 medlemmar
- SveX (Svedala kommun), 173 medlemmar
- VeX (Vellinge kommun), 646 medlemmar
- TreX (Trelleborg kommun), 225 medlemmar
- SjöX (Sjöbo kommun), 126 medlemmar
- Ystad Yx-larm (Ystad kommun), 217 medlemmar
- ÖsterlenX (Österlen), 190 medlemmar
- Nordöstra Skåne, 348 medlemmar

Band i mobilen. Foto: Mikael Arinder.

Varje Band-grupp drivs av någon eller några entusiaster i en microbirdinggrupp, och de är långt ifrån alltid knutna till en fågelklubb. Många av Band-grupperna är öppna för vem som helst att ansluta sig, medan några grupper kräver att man får en elektronisk inbjudan från en gruppmedlem.

I ett Band-larm skriver man fri text som i ett SMS. Man kan krydda larmet med ett fågelfoto eller med en länk till en ljudinspelning som man laddat upp på Xeno-canto. Det mest användbara är om man larmar med GPS-position. Då kan andra hitta till exakt den plats där man larmat fågeln från, t.ex. inne i en skog. Med ett enda klick kan sedan varje gruppmedlem öppna GPS-länken i t.ex. Google Maps och hitta rätt.

Larmen innehåller iakttagelser och tips, högt och lågt blandas, och inte sällan är det

ett intressant fenologifynd eller en tung art för kommunen snarare än en raritet som larmas. Emellanåt delar observatören med sig av sträcksiffror som inspirerar andra medlemmar att ge sig ut och skåda. Några exempel:

"En del fågelrörelser åt väster ut från Lommabukten förbi Plattan. Sulor, alkor, tretåig mås."

"4 trädlärka på åker öst Ulakärr."

"Gulnäbbad/Scopoli! Sågs från bunkern, försvann in i bukten mot NO igen!"

"Sävsångare Pumphuset vid Tygelsjöbäcken. Känns tidigt??"

"Göktyta hördes spela från Sjölunda gård vid Boste Strandängar för 5 min sen."

"Makalösa mängder gäss Listarumsslätten och väst Petersborg nu. Mest Kanada, över 1000."

"Rosenfink sjunger strax söder om Olas hörna."

"Där ligger något i Lommabukten som rör sig lite väst just nu, långt ut men ser verkligen ut som en sb albatross. Ses från plattan."

I Band delar observatörerna också med sig av annan viktig info, t.ex. vilka lokaler som skådats igenom utan resultat. Därmed kan andra skådare välja att besöka andra lokaler i stället. Man kan också chatta med enskilda individer genom appen. I Band-gruppen FaX i Falkenberg skickade Magnus Andersson ut en uppmaning till gruppens medlemmar att satsa på nattsångarlyssning natten mellan 7 och 8 juni i år. Han beskrev ett utmärkt väderläge för detta, skrev att det säkert finns en hel del att hitta, och avslutade med "Fritt val av område att lyssna av. Ju fler vi blir desto roligare blir det." På detta enkla sätt kan man entusiasmera skådare i området till en improviserad, gemensam aktivitet. Och sedan delar alla med

sig av det de hör och hittar under natten på Band. På detta sätt kan man enkelt köra en extrasväng och komplettera sin nattlista med exempelvis den vaktel man aldrig hittade på sin egen runda. Ett jättebra sätt att använda Band på.

De flesta skådare som har Band är bara medlemmar i en eller ett par grupper eftersom de bara skådar lokalt. På så sätt blir också alla larm intressanta. Med Band behövs inte den filtrering man tvingas använda i Bird Alarm för att inte dränkas av larm från hela landet.

Erik Hirschfeld som är en av administratörerna av MöX Band berättar att det var Pierre Unge som upptäckte appen Band och såg möjligheterna för skådare. Pierre och Erik startade Line Band för Fågelskådare för kommunsådare i Malmö i februari 2013 och kallade gruppen för MöX. Den blev snabbt en succé och Band spred sig till grannkommunerna. Tidigare använde man sig av sms-listor, men appen Band var så

mycket mer kapabel och dessutom gratis.

Erik håller regelbundet fågelguidningar i Malmö, och deltagare som vill fortsätta lära sig mer om fåglar ansluter ibland till MöX Band för att både ta del av andras observationer och dela med sig av sina egna. Vem som helst kan ansluta sig till MöX. Baksidan av detta kan vara att det blir en hel del verkligt vanliga arter som larmas och frågas om. Larmen om rörhönan och rödstjärtar riskerar att bli många till MöX 536 medlemmar. Administratörerna fick därför sätta lite strängare regler efter ett tag där alltför triviala arter inte får larmas på MöX. På liknande sätt har gruppen Obsar i Nordväst en regel om att nyanlända vårfåglar inte ska larmas i deras grupp utan ska i stället delas via chatten i Band. Andra slags regler kan gälla känsliga häckfåglar, t.ex. pungmes eller fältpiplärka, som inte får larmas ut för att minimera störning.

Mattias Olsson, som är administratör för LaX i Landskrona, berättar att de har

en helt annan strategi och delar med sig av observationer av känsliga häckfåglar på Band för att bättre kunna skydda och bevaka dem. Men LaX accepterar inte nya medlemmar att ansluta sig i gruppen om de inte är kända som pålitliga och aktiva kommunkådare. Därför har LaX bara 30 medlemmar. LoX i Lomma startades i mars 2013 av Andreas Lundgren bara ett par veckor efter MöX. Andreas berättar att trots att de har 296 medlemmar så kommer nästan alla larm från ett tiotal lokala skådare, inte minst från slitvargen Lars Nilsson. Vem som helst kan ansluta sig till LoX. Detta gör att LoX hela tiden får nya medlemmar, t.ex. studenter på SLU i Alnarp, som skådar mycket i kommunen och som bidrar med en hel del larm. Andreas är mycket nöjd med hur LoX har utvecklats. Det är många intressanta obsar som delas, och eftersom avstånden är små är det lätt för lokala LoX-medlemmar att hinna ut och se en rapporterad fågel inom

en halvtimme. Andreas har inte styrt upp LoX särskilt hårt med regler, och stämningen i inläggen har tidvis varit härligt kamratlig och lokal.

Bandgruppen Nordöstra Skåne drivs av fågelklubben med samma namn. Administratören Patrick Tollgren Lazarov berättar att klubben är mycket aktiv lokalt och vill också ha kontroll på vad som larmas, inte minst vad gäller hotade arter. Därför är det självklart att fågelklubben driver Band i nordöstra Skåne. Tidigare så hade man en sms-grupp, men Band har fungerat bättre.

Finns det någon baksida med Line Band för Fågelskådare? Erik Hirschfeld berättar att en del fågelfotografer som inte är fågelskådare hittar fåglar att fotografera genom att ansluta sig till olika Band-grupper. De trålar av larmen, får snabb och mycket precis information om arter, ger sig ut med kameran för att ta bilder men vet inte alltid hur nära man bör gå. Eftersom de inte är skådare i botten har de sällan någon aning om hur känslig en viss art är för störning. Det här är ett ganska nytt fenomen och bör hanteras genom dialog mellan skådare och fotografer snarare än att börja stänga ute Band-medlemmar.

Om du vill ansluta dig till någon Band-grupp behöver du först hämta ner appen Band till din mobiltelefon. Starta sedan appen och skapa en användarprofil. Från appen, klicka på förstöringsglaset uppe till vänster och skriv in namnet på den grupp du vill ansluta dig till, t.ex. LuX. Sök och granska träffarna. LuX beskrivs med texten "Birding in Lund". Klicka på den grupp du

vill ansluta dig till. Gruppens beskrivning visas då. Klicka på den gröna knappen "Join This Band" längst ner. Det kan ta en liten stund innan du är ansluten till gruppen. Några grupper är inte fria att ansluta sig till hur som helst. I stället behöver en gruppmedlem bjuda in dig genom att klicka på ordet Invite under gruppens namn på startsidan i Band, och sedan skicka en inbjudan till dig via SMS, Messenger eller Email.

I Band kan man ställa in ifall man vill få push-notiser med ljud om larm, kommentarer och chatmeddelanden. Det gör man via kugghjuls-

symbolen längst nere på startsidan.

Man larmar genom att klicka på pennsymbolen längst uppe till höger, skrollar ner och väljer "Pin a Location", klickar på pilen till höger om texten "Add Location" (kräver att du har platstjänster aktiverade i mobilen), och sedan skriver in texten för ditt larm, t.ex. "Vaktel spelar sporadiskt norr om vägen". Man kan även klicka på "Share Photos or Videos" och bifoga ett foto från mobilen. Fotot kan föreställa fågeln (taget av en kameradisplay) eller t.ex. buskaget där fågeln hörts ifrån. Slutligen skickar man larmet genom att klicka på Done. Andra gruppmedlemmar kan sedan kommentera larmet eller ställa frågor. Detta är ett bra sätt att några dagar efter upptäckten lägga ut information om att exempelvis svarthakedoppingen fortfarande ligger kvar vid Lomma Södra.

Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com

Att skriva med ljus

Det finns många motiv till att samlas
– och några till att hellre gå för sig själv.

Ulrik Alm

Pärlugglehäckningen på Söderåsen härom-året – 15 meter från parkering och grill-plats. Ett närmast osannolikt val. På låg höjd i en knotig al. Med terrängen formad som en mjuk amfiteater där framför. Unika möjligheter. Pärlugglehål brukar ligga på ansenlig höjd.

Gissningsvis något hundratal sydsvenskar och danskar (andra nationaliteter också under coronarestriktionernas år?) har nu förhoppningsvis täckt sitt pärlugglebehov för åtskilliga säsonger framöver. Och efter vad jag förstått avlöpte häckningen väl. Mård och ekorre torde inte haft en chans att besöka pärluggleungarna. Valförtjänta kändisar, dessa underbara chokladfluffiga skogstroll. Få ungar torde ha kommit till världen inför en sådan publik.

Omständigheterna var som sagt extraordinära. Beläget på reservatsmark med helt öppen och inbjudande tillgänglighet. Jag vågar knappast tänka på möjliga kontroverser om häckningsplatsen legat på privat skogsmark med privata väghållare. (Och snälla – kom nu inte dragande med allemansrätten!) Femton-tjugo bilar regelmässigt under perioden mars-maj, och detta ofta under sena kvällar – sånt hade frestat på. Nu fanns bilarna på helt rätt plats.

Men – jag spårar en ökad irritation mellan skådare och fotografer. Mellan rotfasta och kringflackare, mellan uthålliga kartläggare och målinriktade snabbbesökare. Jag tror detta är värt att reflektera kring. Också pärlugglehäckningen utlöste någon irrite-

rad tråd. Varför får inte alla adressen? Hit med GPS-koordinaterna!

Jag har blivit uppringd och sms:ad – oftast vänligt, men med några trista undantag – av fotografer som vill veta "exakt" var jag sett en viss fågel. Inga överordnade lokalangivelser räcker. Det ska vara exakt, ingen tid läggs på att spana av, lära sig läten eller beteende, man har bara ett uppdrag. Förbryllande attityd i min värld. Uppringare vars namn jag sällan ser i öppna rapporteringssystem. Vill man ha information, måste man erbjuda sådan. Därför kan jag vara lite njugg. Var med och gör grovjobbet!

Kamera och objektiv – om du har råd att köpa, beror detta till delar på att alla andra runt ikring dig – som kanske irriterar en aning – också har råd att efterfråga optik. Större serier ger lägre styckpris. Du är subventionerad av alla andra som trängs runt motivet.

Vill du ställa ut dina bilder? Vill du ha arvoderade uppdrag som föreläsare? Vill du sälja via vernissage eller möjligen via nätet? – Så bra om det finns en stor fågel- och naturintresserad publik. Värva dina tilltänkta kunder. Kanske har denna publik skapats via entusiastiska cirkelledare, för-eningsaktiva och naturguider. Var positiv om du blir tillfrågad om ledaruppdrag – särskilt om det rör sig om ett enstaka tillfälle, även om det handlar om att valla "vanligt folk". Var med och gör grovjobbet!

Du kan få tillgång till exklusiva lokaler, förbi bommar, avspärrningar, på tomter.

Tjäderfotografering från gömsle. Foto: Mikael Arinder.

Miljöer som dammar, trädgårdar, grusbrinkar, gårdsmiljöer, privata gömslen. Tillgången till dessa kan ske på märkliga vägar. Det kan ta år att bygga förtroenden! Och – intressant nog – det kan vara markägare som egentligen inte har mycket till övers för skådare och naturluffare, men "Du frågade, det är väldigt få som gör det, det är bara allemansrätten rakt i ansiktet ...". Ömsesidig respekt och vänligt tilltal är underskattade krafter när det gäller påverkan.

Vi är rörliga som aldrig förr, kan täcka stora områden på begränsad tid. Vi har också ledighet som tidigare generationer skulle avundats oss. Plus naturligtvis en uppsjö av alarmsystem, nätverk, GPS och andra tekniska och digitala möjligheter. Undra på att det finns folk "överallt, alltid". Dock, vi har – trots allt, och ännu – gott om

natur i det trånga Skåne. Med nya broar och förbindelser blir det inga problem för fotografen från Hamburg att ta sig en kvällstur till Söderåsen. Angela eller Fritz hinner tillbaka till jobbet nästa morgon.

Bejaka upprop om biotopvård, boplattformar eller holkar. Snickra, lägg några hundralappar på virke, kånka på stege och rep. Bär på omtanke om kommande generationer. Dina fotomodeller under dagar och kvällar att komma. Dina motiv om tre år. Var med och gör grovjobbet!

Lägg en handfull år – minst – som förtroendevald eller funktionär i någon av våra gröna organisationer. När det närmar sig avgång, håll utkik efter efterträdare, uppmuntra och stötta vederbörande, känn stolthet om denne lyckas så oändligt mycket bättre än vad du själv gjorde.

"Mer av sällan pixlat: bivråk på backen, ...". Foto: P-G Bentz.

Skydda lokaler – dina framtida fotoateljéer. Kom inte bara till riggad fotosession. Reflektera kring att just denna lokal kan ha inventerats av krafter från Naturskyddsföreningen och lokala ornitologer. Kanske har någon dokumenterat och väckt opinion hos beslutsfattare och tjänstemän. Kanske har någon suttit en mörk vinterkväll och författat ett remissvar till länsstyrelsen så att parkeringen, spången, fågeltornet hamnat just i ditt teleobjektivs fotogata. Skådning vid tangentbordet, så långt från kikaren man kan komma. Men så nödvändigt! Fågelplåtande fungerar inte i privata bubblor. Var med och gör grovjobbet!

Visa dina bilder. Ställ dessa till förfogande. Om föreningar och andra organisationer erbjuder infrastruktur som hemsidor och fototips – bjud tillbaka. Särskilt om du

tidigt i din karriär fått hjälp och lyft genom att synas i ideella sammanhang. Ingen är för stor för att visa lite uppskattning, men somliga är för små. Ha ett perspektiv bakåt. Glöm inte dina rötter!

Tänk dig en framtid, på boendet, vårdboendet. Där kan sitta någon gammal skådare. Jag har mött några som för tretiofem år sedan följde mig under fågelvandringar. Då, när stegen var lättare, när hörseln registrerade både trädkrypare och kungsfågel. Då, när interaktionen bara flöt på. I livets panorama kan begrepp som exponeringstid, gråskala, kontrast, vidvinkel och zooma in, få helt andra innebörder. Du får användning av hela ditt bildförråd. En sommargylling är inte mer värd än en stare, stadsparken är lika exklusiv som Costa Rica. Ett gyllene snitt som frilägger

minnesbilder där plack och skräp härjat originalets klarhet och skärpa. Underbara tillfällen, då du kan få den mest fullödiga bekräftelsen på vad det verkligen innebär att fotografera – att skriva med ljus. Hur torftigt ter sig inte ett "like" i jämförelse! Vårdboendet är dessutom en helt överlägsen "föreläsarutbildning". Du vässar din förmåga till improvisation och berättande (inklusive röststyrka och artikulation!) samtidigt som du får erfarenhet av hela spektret av mänskligt och publikt uttryck.

Se mig! Att konsumera uppmärksamhet är den tidiga barndomens önskvärda privilegium. Att konsumera uppmärksamhet är dimmiga ålderdomens förtjänade förmån. På oss – i åldersspannet däremellan – ligger skyldigheten att producera mer uppmärksamhet än vi konsumerar. Vilken uppfordrande uppgift med dagens alla trutförlängare, exhibitionister och tittskåp. Var vaksam, så att ditt fotograferande och din karaktär inte bara ropar "Se mig!". Det har vi råd med, vi amatörer som inte har fotograferande som levebröd. Sträva inte bara efter de glamorösa scenerna. Komplettera din hemsida med besök i någons – kanske sista – hem.

Hur ofta har jag sett bra, tankeväckande – eller humoristiska ! – bilder på nötskrika, skogsduva, tornseglare, dubbeltrast, trädlärka, kornknarr? Mer av sällan pixlat: bivråk på backen, myrbadande fågel, bobyggande ladusvalor, skogssnäppa i skog, mindre hackspett i vintervass, grön göling på huvudet i en myrstack, parande kattugglor, "fiskande" strömstarar, uppvaktande gråsparvar, smådopping med ungar på ryggen, tallbarrsplockande tjädrar, översnöade orrar, ormvråk dansande runt en huggorm, flygande nattskärra, gravand i grävartagen, sparvhöken som just i den tusendelen kolliderar med en glastruta, boplundrande skator, varfågel som spetsar en åkersork, sädesärlan som

jagar sin spegelbild, morkullan som lyfter med ungen mellan benen, tornfalken i hundradelen när klorna sluter sig om sorken, ringduveboet i bildsvit som växer fram pinne för pinne, koltrast i dragkamp med fet daggmask, göktyta i kamouflageställning, tornseglaren med bomaterial i näbben, stjärtmesarna i rad i värmande vintersittning, kärrsångare i spagat mellan två strån, fiskgjuse i utmattande bad med storbytet därunder, gökunge med fosterföräldrar, järpe med kycklingar, kärnhökar i bytesöverlämning, sulor som just bryter vattenytan – underifrån?

Gissar att dessa är motiv som sällan materialiserar sig framför en skog av kame-rastativ. Utmaningar – som det heter när dagens svårigheter ska formuleras. Du får mina "likes" om du fixar tre av ovanstående! Det finns plats för oss alla, en och en, på högst all dagliga platser, ingen som skymmer den andre. Mer av att läsa natur än att läsa rapporter om var andra har sett vad.

Eller foton på vattensork, iller, hasselmus, mård. Närmast oändliga områden att manifestera sin originalitet, uthållighet, turträff och skaparkraft. Däremot tror jag att fotourvalet av bl. a. "jagande" lappugglor och hökugglor i lågt perspektiv, flygande an mot betraktaren, idag är nästintill obegränsat. Liksom "flashiga", närmast studioupplysta, fågelfoton. Liksom unga pärlugglor kikande ut ur ett hål i en al ...

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

Oman

13–21 november 2021

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 26 900 kr (enkelrumstillägg: 2 600 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, all mat från frukost andra dagen till frukost sista dagen samt lokal fågelguide.

Sicilien

20–27 april 2022

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 20 975 kr (enkelrumstillägg: 2 850 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, all mat från middag första dagen till frukost sista dagen samt lokal fågelguide.

Extremadura

4–11 maj 2022

Reseledare: Tommy Holmgren

Pris: 18 425 kr (enkelrumstillägg: 2 450 kr)

I priset ingår: Flyg, busstransport under resan, del i dubbelrum på hotell, all mat från frukost andra dagen till frukost sista dagen samt lokal fågel/natur/kulturguide.

Teknisk arrangör och kontakt:

Scanbird ApS

Telefon: +45 234 234 04

Hemsida: www.scanbird.com

Email: scanbird@scanbird.com

Detaljerat dagsprogram och anmälan på
www.skof.se.

Storkars långa färder avslöjade

Vart flyttfåglar färdas är alltid spännande att få veta.

Med dagens GPS-teknik kan vi följa dem noga.

Det gäller även några ungfåglar i det skånska storkprojektet på flyttning genom Europa och Afrika.

Per-Erik Larsson

I storkprojektet kom 195 ungstorkar på vingarna 2020. Huvuddelen flyttade söderut under hösten. Fyra av dessa försågs med GPS/GSM-sändare och vi har därefter kunnat följa deras väg. Tre storkar flög söderut genom Västeuropa medan den fjärde följde den östliga flyttvägen.

För att beskriva hur detaljerad information man kan få om de enskilda storkarna har jag valt några händelser och rörelser. Var och när lämnar storkarna Sverige? Hur högt och fort flyger de? Vilka faror finns utmed de olika flyttvägarna? Med hjälp av

"sändarna" som består av en GPS mottagare, GSM-sändare, solcell och batteri får vi en mängd information såsom datum, klockslag, var den befinner sig (longitud och latitud), höjd, hastighet, temperatur, solinstrålning och batteriets status. Storleken är som två små tändsticksaskar och vikten är ca 25 gram. Sändaren placeras på storkens rygg som en liten ryggsäck (se foto nedan).

Hur ofta information registreras är justerbart. Ibland är storken på platser utan mobiltäckning och då kommer ingen in-

Stork M323 försedd med sändare och klar för att prova sina vingar. Foto: Petter Albinsson.

Kartbild 1. De fyra storkarna lämnade Skåne via tre flyttvägar. På kartan visas fåglarnas rörelser sju dagar innan de lämnade Skåne och två dagar efter. Kartunderlag: Google Earth Pro.

formation. Genom att få mer information om var projektstorkarna befinner sig under flytten söderut och när de flyttar norrut kan vi bättre bedöma de faror som storkarna utsätts för och om projektstorkarna följer de vilda storkarnas flyttvägar. Sändarna har bekostats med bidrag från Alvins fond. Under 2021 kommer ytterligare några ungstorkar att förses med sändare.

De fyra storkarna valde tre olika flyttvägar när de lämnade Skåne. Två fåglar följdes åt och lämnade Skåne via Öresundsbron 13 augusti. De övriga två lämnade 31 juli respektive 25 augusti. Flyttvägarna visas i Kartbild 1.

Stork M192 (metallring nr 92v03192)

Stork M192 var född och uppvuxen på stalltaket i Hemmestorp 2020. Storken

lämnade Sverige 13 augusti via ett besök över Falsterbo kl. 12:00 och sedan genom att följa Öresundsbron till Danmark (Kartbild 1). Fågeln lämnade Limhamn kl. 13:14 på 1 255 meters höjd och anlände till Kastруп efter 14 minuter på 355 meters höjd. En skön glidflykt i 65 km/h. Fågeln flög sedan över Själland i Danmark, ner till Tyskland via Kiel och Hamburg. Vidare genom Tyskland och Frankrike. Den passerade gränsen mellan Frankrike och Spanien nära Medelhavet 3 september. Den fortsatte sedan till södra Spanien och anlände till Agilar de la Frontera i Andalusien 8 september (Kartbild 2). Den tillbringade en tid i ett område med olivodlingar och nära en komposteringsanläggning. Fågeln flög med stor säkerhet mot en elledning 10 september. Vi kontaktade den närliggande anläggningen och har fått tillbaka sändaren.

Kartbild 2. Flyttvägarna för storkar M192 och M193. Båda lämnade Sverige 13 augusti. M192 flög mot elledning 10 september i södra Spanien och M193 mot en elledning 26 augusti i södra Frankrike. *Kartunderlag: Google Earth Pro.*

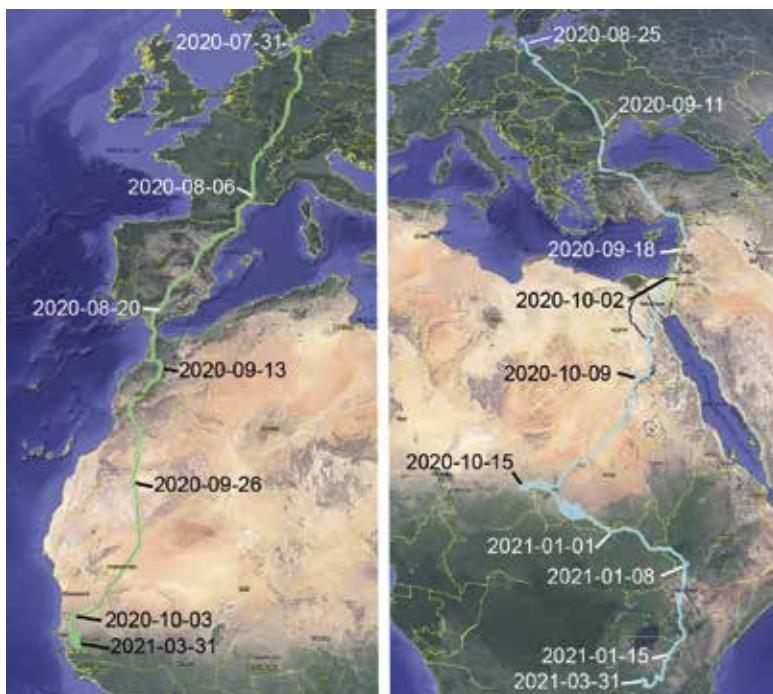
Stork M193 (metallring nr 92v03193)

Stork M193 var syskon till M 192 och uppvuxen på stalltaket i Hemmestorp 2020. M193 lämnade Sverige tillsammans med M192 (Kartbild 1). De följdes sedan åt till norra Tyskland. M193 flög sedan genom Tyskland ner till södra Frankrike, där färden slutade med en krasch mot en elledning på kvällen 26 augusti (Kartbild 2). Storken flög in över den franska staden Valence (ej Valencia i Spanien) från norr på ca 500 meters höjd kl. 19:03. Den flög över staden och gick 20 minuter senare in för landning på ett fält söder om staden från ca 100 meters höjd. Stork M193 flög på en elledning kl. 19:27 och blev liggande på ett fält ca 70 meter från ledningen. Två dagar senare, 28 augusti, hämtades fågeln och transporterades till en kommunal organisation som bl.a. tar hand om hundar. Vi kontaktade organisationen som skickade sändaren till oss.

Stork M225 (metallring nr 92v03225)

Stork M225 var uppvuxen i hägnet i Fulltofta. Fågeln försågs med sändare 23 juli och släpptes fri vid Hemmestorp. Storken rörde sig inom ett mindre område med radien 3 km innan den flög söderut redan 31 juli. Fågeln startade kl. 8:05 och lämnade Sverige via Falsterbo kl. 13:12 på 330 meters höjd, tangerade den danska ön Mön kl. 14:24 och nådde den tyska kusten vid Stralsund kl. 15:50. Den faktiska flygsträckan mellan Falsterbo och tyska kusten blev 121 km och tog 2:38 timmar, vilket gav en medelhastighet av 46 km/h, (Kartbild 1).

Flyttningen genom Europa och i norra delen av Afrika skedde i etapper (Kartbild 3). Vissa dagar var flyttsträckan så lång som ca 300 km/dag och vissa dagar var vilodagar. Fågeln vistades under lång tid, från 10 oktober, i ett område öster om Dakar i Senegal. Efter en tid kom signalerna från ett mycket

Kartbild 3. Flyttvägar för storkar M225 och 323 genom Europa och norra Afrika, till Senegal respektive Tanzania. Kartunderlag: Google Earth Pro.

begränsat område varför vi antar att fågeln har avlidit eller tappat sändaren.

Stork M323 (metallring nr 92v03323)

Stork 323 var uppvuxen i frihet på stolpboet i Hemmestorp. Storken flyttade relativt sent, 25 augusti. Dessförinnan hade storken rört sig över stora delar av södra Skåne, bl. a. en tur till Brösarp 8 augusti, Kåseberga 13 augusti och till Falsterbo 14 augusti.

Den 25 augusti samlade storken dock mod och började resan söderut som denna dag skulle leda till ett fält för övernattningsstrax utanför den polska staden Zlotow, en total flygsträcka på 360 km (Kartbild 1). Flytten startade kl. 8:04 då storken lämnade Lövestad, nådde skånska sydkusten vid Löderups strandbad nära Kåseberga kl. 9:20 på ca 600 meters höjd. Kursen ställdes mot Bornholm och Rønne passerades kl. 10:40. Efter ytterligare 2:27

timmar nåddes den polska kusten. Dagens slutpunkt med vila nåddes kl. 17:35. Det blev en resa med nonstop flygning i 9:31 timmar och 360 km med medelhastigheten 38 km/h. Efter några dagars vila återupptogs färden söderut.

Den fortsatta resan söderut följde den östliga flyttvägen via Bosporen och östra sidan av Medelhavet och vidare mot Afrika. Dagsetapperna var 150–250 km och varvades med några dagars vila, ibland långa perioder. Flyttvägen genom Europa och Afrika med hålltider till en position i Tanzania framgår av (Kartbild 3). Under mars månad kom positionen från ett mycket begränsat område, varför vi antar att fågeln är avliden eller tappat sändaren.

Per-Erik Larsson
fadder@storkprojektet.se

Encyklopedisk hyllning till planetens liv

Ett världsomspännande bokverk
med fokus på ekologi och etologi fyller 50 år.

Även idag är det läsvärt.

Arne Ohlsson

Kanske har några av *Anser*s läsare ett verk på bokhyllan som heter *Fauna. Den stora boken om de vilda djurens liv*.

Det har nu gått ett halvsekel sedan *Fauna* publicerades. Att åren flyktar vet vi alla och vi får gå tillbaka till tidigt 1970-tal, men bokverket är till stora delar fortfarande relevant trots alla förändringar under åren. Att presentera hela världens djurliv i skrift är en väldig uppgift. Det finns enskilda böcker som försöker sig på detta men då blir det givetvis mycket översiktligt. Men 10 volymer som *Fauna* omfattar bör kunna ge en god bild av livet på den fantastiska planet vi lever på.

Fauna. Den stora boken om de vilda djurens liv skiljde sig från de flesta andra bokverk i genren genom att den inte beskrev djurgrupp efter djurgrupp. Istället tog böckerna läsaren på en resa till alla delar av planeten. Färden skulle bli mycket spännande och mötena med djuren skulle bli där de hör hemma i respektive habitat. Utgångspunkten var nämligen de fem djurgeografiska regioner som vi då indelat världen i och ledorden för framställningen var ekologi och etologi. Det var två vetenskaper som då etablerats och fick mycket uppmärksamhet. Så bar det av från läsfältet till den Etiopiska regionen (Afrika söder om Sahara) i de tre första banden. Vidare till den Holarktiska regionen (Europa, Nordamerika norr om Mexiko och Asien utom den södra och sydöstra delen) i band 4, 5 och 6, den Orientaliska regio-

nen (Sydasien) i band 7, den Neotropiska regionen (Sydamerika med Mellanamerika och Karibien) i band 8, den Australasiatiska regionen (Australien, Nya Guinea och Nya Zeeland) i band 9 och slutligen Oceanerna i nummer 10.

Att presentera världens naturtyper med dess invånare på detta sätt kändes fräscht och spännande. Här ville man gärna följa med! Som man kan läsa i förlagets introduktion är "vår ambition att på ett överskådligt sätt – zon för zon – visa läsaren djuren i deras respektive miljöer, [som] innebär att detta populärvetenskapliga verk blir något mer än bara ett djurlexikon: det blir en levande vägvisare till vår världs mest fascinerande naturområden". Därtill finns kapitel och faktarutor om djurvärldens indelning i *Systema Naturae*, men fakta blir aldrig torra.

Hela vår planet är ju rik och en helt oändlig källa att ösa ur. Att ge sig på detta i bokform är, som sagt, en väldig uppgift och *Fauna* tog också tre år att producera.

Publiceringsupplägget var ovanligt. Man köpte inte hela böcker. I stället prenumrerade man på häften à 20 sidor som brevbäraren levererade en gång i veckan (men de kunde även köpas i tidningsaffärer). Priset per häfte var facila 2,45 kronor inklusive både moms och porto. Det var trevligt att se fram emot och så kunde man i lugn och ro läsa detta innan nästa häfte kom och "resan" fortsatte veckan därpå. Detta pågick i 150 veckor innan man betat av jordens fau-

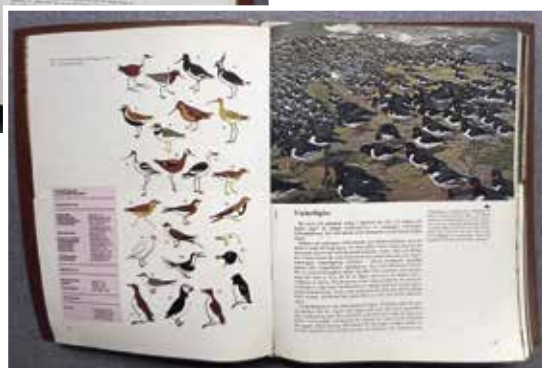
De tolv *Fauna*-banden. Foto: Arne Ohlsson.

nistiska mångfald. Då hade man nått fram till kunskap från 3000 sidor. Antalet illustrationer (färgfoton, teckningar, utbredningskartor och pedagogiskt schematiska skisser) uppgår till cirka 5 000. Men hur blev det då tio böcker av häftena? Jo, man inhandlade bruna pärmar à 13,80 kronor som man satte in dem i. En plastremsa höll dem på plats och efter 15 häften och veckor hade man en elegant bok på 300 sidor i formatet A4. Allt detta gjorde utgivningen till en enastående kommersiell succé.

Världssafarin med *Fauna* tog dock inte helt slut efter tionde bandet. Ytterligare 160 sidor (och lika många sidor register) utkom enligt samma upplägg och nu var temat för band 11 *Djur i fara*. Förstörelsen av världens natur och det man gott kan kalla kriget mot de vilda djuren blev allt

värre, och extra fokus på detta var angeläget att sprida. Mitt eget *Fauna*-verk innehåller dock 12 pärmar som syns på bilden! Omslagen till varje häfte hade en "extra" artikel, ofta WWF-relaterad, om någon art eller plats som var aktuell i skyddssammanhang. Det vore synd att kasta dessa och det blev ytterligare några hundra sidor i den sista pärmen. På den tiden stod WWF för World Wildlife Fund (nu World Wide Fund for Nature) och hade Peter Scotts (1909–1989) ursprungliga panda frami-från som symbol.

Historien om *Fauna*-encyklopedin börjar i Spanien. Idén att presentera planetens vilda varelser utifrån de olika habitat och områden där de lever, och hur de lever, kom från en man vid namn Félix Rodríguez de la Fuente. Han föddes 1928 nära Burgos i

Några uppslag från *Fauna*-böckerna.
Foto: Arne Ohlsson.

landets norra del och fick tidigt passion för naturen. Det blev sju år i internatskola, där han vantrivdes och ständigt tycks ha längtat efter att få vara ute i markerna i stället. Inte att undra över! Sedan utbildade han sig på faderns inrådan till tandläkare. Men han kunde inte koncentrera sig på det heller. Med intresse för falkenering kom han i kontakt med inflytelserika personer som ledde till den spanska televisionen. Där tog han tillfället i akt att plädara för skydd av naturen, att rädda hotade arter och att viktiga områden skulle bli nationalparker. Välkända Coto Doñana är en av de främsta nationalparkerna med stor biodiversitet, där de första stegen mot fredning infördes 1969. Vid den här tiden hade Spanien också öppnats upp och etablerats som ett av världens mest populära turistländer.

de la Fuentes karismatiska och underhållande stil i programmen gjorde honom populär hos en stor del av befolkningen och det går knappast att överskatta hans roll att etablera begreppen naturvård och ekologi i Spanien. Det blev lite av en uppenbarelse för många. Generalissimo Francisco Francos konservativa diktatur från inbördeskrigets slut 1939 fram till hans död vid 82 års ålder i november 1975 hade väsensskilda värderingar och dessutom var Franco jakttokig. Som sagt, intresset för naturens värden började slå an även om de la Fuentes försvar av varg och björn, kungsörn och kejsarörn retade upp fåraherdar och jägare. Idag anses det tveksamt om vargen överlevt på Iberiska halvön utan honom. Han var också en av grundarna till den spanska ornitologiska

föreningen SEO 1954 (seo.org) som nu är livaktig BirdLife-partner med 11 000 medlemmar.

Med hjälp av tre spanska, en tysk och två franska biologer och skribenter ägnade han åren 1970–1973 åt *Enciclopedia Salvat de la Fauna*. En beskrivning av djurlivet planeten runt i vad som på svenska skulle bli *Fauna*. Den stora boken om de vilda djurens liv. Utgivnings sättet med publicering av häften veckovis blev helt rätt även ekonomiskt, och verket gavs ut på 14 språk på fem kontinenter. Totalt blev upplagan ett par tiotals miljoner (!), varav den japanska blev störst efter den spanska. Encyklopedin lär finnas på åtskilliga läroinstitutioner.

Etologins *grand old man* Konrad Lorenz (1903–1989), som fick Nobelpriset 1973, skrev förord. Han menade att "Den viktigaste uppgiften för ett verk av detta slag är helt enkelt att lära så många människor som möjligt något om naturliga harmonier och låta dem uppleva deras ojämförliga skönhet".

Den svenska redaktionen blev en garant för god kvalitet. Huvudredaktör var nämligen Staffan Ulfstrand, bildrådgivare Sven Gillsäter (1921–2001) och betydande delar översattes av Sören Svensson (tidigare ordförande i både SkOF och SOF). Förlaget var Bokfrämjandet i Helsingborg (som inte längre finns). Nu, ett halvsekel senare, berättar Sören (i e-mail) att arbetet med översättningen var "ett roligt jobb, och på sitt sätt mycket lärorikt eftersom jag var tvungen att kolla upp både det ena och det andra. Inte minst svenska namn, och det vid en tidpunkt då det inte fanns några 'officiella' svenska namnlistor, som det ju numera gör, i varje fall för fåglar och även en del andra grupper". Han tillägger att "under tiden det kom ut vet jag att det var populärt, så det var nog en rätt stor skara som prenumererade". Staffan och Sören skrev också fina artiklar på omslagen, bl.a.

Félix Rodríguez de la Fuente har hyllats på frimärke. Foto från Colnect.com.

om flyttfågelsträcket över Falsterbo, året vid Krankesjön och hoten mot örnar.

Glömska omsluter oundvikligen även skrivna alster av hög klass men än idag är *Fauna*-böckerna värdefulla och de finns på vissa bibliotek, på något antikvariat och de kan nog dyka upp på loppmarknader. Även pappret är av sådan kvalitet att det knappt gulnat under årens lopp.

Efter de intensiva *Fauna*-åren fortsatte Félix Rodríguez de la Fuente med TV-program, böcker och många resor till inte minst Afrika. I mars 1980 var han i Alaskas vildmark för fler TV-program men det slutade i tragedi. Det lilla flygplanet som han och filmteamet färdades i gick sönder och störtade. de la Fuente omkom på sin 52:a födelsedag.

Hans storhet som talesman för den av oss ansatta naturen har erkänts i Spanien där ett tiotal monument rests till hans minne. Han har hyllats på frimärken, och böcker har skrivits om honom. Stiftelsen *Fundación Rodríguez de la Fuente* upprättades 2004 för att förvalta hans budskap i vår tid av fortsatt åderlåtning av naturen. Hans porträtt och namn återfinns även på ett av Norwegians flygplan.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Nya jakttider

Den 1 juli 2021 trädde nya jakttider i kraft genom en ändring i jaktförordningen (SFS 2021:334). Arbetet med att ta fram de nya tiderna påbörjades 2019. Initialt var de ämnade att träda i kraft vid halvårsskiftet 2020, men av olika anledningar drog beslutet ut på tiden. Huvudman för förarbetet var Naturvårdsverket (NV) och i en första runda erbjöds många, både myndigheter, föreningar och allmänhet, att inkomma med synpunkter. I senare skeden var remissinstanserna färre och en av dem var SOF BirdLife Sverige.

Kenneth Bengtsson

SkOF var således inte en officiell remissinstans under de senare skedena, men vi skickade ändå in våra synpunkter. SkOF hade dessutom en kontinuerlig dialog med BirdLife Sverige och därför vet vi att våra synpunkter nådde fram.

Naturvårdsverkets slututlåtande var klart under sommaren 2020 och då gick det till regeringen för beslut. Här blev det dock tillfälligt stopp och en ny remissomgång utfärdades av Näringsdepartementet. Efter denna omgång gjordes en hel del förändringar i Naturvårdsverkets slututlåtande. Regeringen utfärdade det (nästan) slutgiltiga beslutet 6 maj 2021 och förordningen gällde från och med jaktåret 2021–22 (1 juli).

Vadå "nästan" i stycket ovan? Jo, i ett tilläggsbeslut daterat 17 juni 2021 justerades de nya jakttiderna för två arter ripa samt ejder. Se vidare under respektive art nedan.

Hur blev det då? Jo som väntat både vatten och vin. En del positiva beslut blev det med t.ex. fredning av flera arter och några som slapp ny- eller återinförda jakttider. Det blev också en positiv förändring i skyddsjaktsregelverket gällande flera få-

gelarter i trädgårdar som i förra skrivningen var lovliga att döda om de "kunde" orsaka skada. Denna paragraf stred vi hårt mot och nu finns dessa arter i ett annat stycke, där villkoren för skyddsjakt är mer preciserade. Mer om detta i slutet av texten.

Men allt var givetvis inte positivt – fortsatt jakt på rödlistade arter som blåsand, kricka och gråtrut samt införandet av skyddsjakt på sångsvan och trana är sådana exempel. Vi går igenom alla arter som berörs av någon form av allmän jakt eller skyddsjakt och ger våra kommentarer. När det gäller skyddsjakt så handlar dessa om sådan "på enskilds initiativ". Det betyder att markägare eller den med jakträtt själv får avgöra om skyddsjakt är tillåten enligt de skrivningar som finns i regelverket. Någon ansökan om tillstånd behövs alltså inte. Genomgången (de angivna tiderna) gäller för skånska förhållanden. För detaljer: Googla SFS 2021:334.

Först dock några ord om arter som föreslogs i ett tidigt skede av beredningen men avfärdades. Allmän jakttid föreslogs av vissa för årta, skedand och svärta (samt ekorre och hermelin!). Skyddsjakt på enskilds initiativ föreslogs för gråhäger,

duvhök och sparvhök. Dessa förslag avfärdades alltså tidigt under beredningen. Ny jakttid på snatterand och återinförd sådan på enkelbeckasin diskuterades däremot längre i processen, men till slut blev resultatet fortsatt fredning.

Vi vill också uppmärksamma att jakt på änder och gäss nu är begränsad till en timma före och en timma efter solens upp- och nedgång. Tidigare gällde dygnet runt. Men för övriga jaktbara arter är det alltså fortfarande möjligt att bedriva jakt även i mörker. Mörker torde vara ordet.

Storskarv. Arten är listad i fågeldirektivets bilaga 2, och det är därmed inte möjligt att jaga arten under allmän jakttid. Men skydds jakt har de olika länderna rätt att bevilja och sådana har också funnits tidigare i Sverige. I det nya skydds jaksregulverket får storskarv jagas "för att förebygga skada, dock inte närmare än 300 meter från boplatz för skarv, havsörn eller fiskgjuse, vid fasta och rörliga fiske-redskap (inte handredskap) samt inom

ett avstånd av 300 meter från sådana redskap". Nytt är att dessa skydds jakter nu får ske på enskilds initiativ.

Sångsvan. Nyinförd möjlighet till skydds jakt på enskilds initiativ 1 oktober–31 mars på sångsvanar som uppträder i flock om minst fem individer vid fält med oskördad gröda och om det behövs för att förebygga skada. SkOFs förslag om att i första hand rikta skydds jakten mot ungfåglar beaktades inte.

Sädgås. Tidigare allmän jakttid i Skåne och Blekinge är nu borttagen. Dock är arten möjlig att skydds jaga i Skåne och Blekinge 21 april–20 februari, vilket måste anses som ett mycket generöst och för arten farligt tidsspann.

Bläsgås. Ny allmän jakttid 1 oktober–31 januari är en förlängning med januari. Allmän jakt är begränsad till Skåne. Möjlighet till skydds jakt vid flygplatser året om.

Grågås. Ny allmän jakttid 11 augusti–31 januari är en förlängning med januari. Möjlighet till skydds jakt året om kvarstår.

Den allmänna jakttiden på sädgås är nu avskaffad. Foto: Mikael Arinder.

Kanadagås. Ny allmän jakttid 11 augusti–31 januari på denna inplanterade art är en förlängning med januariuari. Möjlighet till skyddsjakt året om kvarstår.

Vitkindad gås. Möjlighet till skyddsjakt på enskilds initiativ året om införs. Tidigare var denna möjlighet begränsad till perioden 21 augusti–15 november.

Bläsand. Arten är idag listad som sårbar (VU) och NV föreslog fredning från allmän jakt i sitt slutförslag. Regeringsbeslutet blev dock oförändrad jakttid, d.v.s. 21 augusti–31 december. Den bibehållna jakttiden strider enligt oss mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 1 (se Faktaruta).

Snatterand. NV föreslog i sitt slutförslag införande av allmän jakttid 21 augusti–31 december. Regeringsbeslutet innebar dock fortsatt fredning.

Kricka. Arten är idag listad som sårbar (VU) och NV föreslog fredning från allmän jakt i sitt slutförslag. Regeringsbeslutet blev dock oförändrad jakttid, dvs. 21 augusti–31 december. Den bibehållna jakttiden

strider enligt oss mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 1 (se Faktaruta).

Gräsand. Oförändrad jakttid 21 augusti–31 december.

Vigg. Oförändrad jakttid 21 augusti–31 januari.

Ejder. Regeringsbeslutet 6 maj 2021 innebär en oförändrad jakttid 21 augusti–31 januari. Detta för en art som är listad som sårbar (VU) och som minskat starkt längs de svenska kusterna. Inte ens honorna var fredade i regeringens beslut. Här talade vi faktiskt om en skandal. I NV:s slutförslag föreslogs fredning från allmän jakt, men regeringsbeslutet blev alltså det motsatta. Men beslutet väckte berättigad kritik och i ett tilläggsbeslut daterat 17 juni 2021 backade regeringen. Jakten stred bl.a. mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 1. Det nya beslutet innebär att jakt på ejder tills vidare ska upphöra. Arten blev således plötsligt totalfredad, allt enligt NV:s ursprungliga förslag. Beslutet motiverades enligt följande:

Jakten på ejder skall tills vidare upphöra. Foto: P-G Bentz.

Alfågeln är numera totalfredad. Foto: Mikael Arinder.

"Ejderpopulationen har minskat kraftigt under senare år. Som en följd av Sveriges internationella åtagande behöver det finnas en åtgärdsplan som möjliggör en adaptiv jaktförvaltning av arten. En sådan plan håller på att tas fram, men regeringen anser att jakten bör upphöra i avvaktan på att en beslutad åtgärdsplan och förvaltningsplan finns på plats. Ejderpopulationens minskning är oroande. Regeringen är samtidigt medveten om att ejderjakt bedrivits under lång tid och har ett kulturellt värde, framför allt i den svenska skärgårdsmiljön. Regeringen har därför för avsikt att återigen tillåta jakt på ejder när det finns en beslutad åtgärdsplan som möjliggör detta, säger landsbygdsminister Jennie Nilsson".

Alfågel. Allmän jakttid slopad. Arten är numera totalfredad.

Sjöorre. Ny jakttid 21 september–31 januari. Tidigare jaktstart var 21 augusti.

Knipa. Oförändrad jakttid 21 augusti–31 januari.

Småskrake. Allmän jakttid slopad. Arten är numera totalfredad.

Storskrake. Oförändrad jakttid 21 augusti–31 januari.

Järpe. Fortsatt totalfredad i Skåne.

Ripor. Inga skånska arter precis men upplysningsvis kan nämnas att jakttiden för de båda arterna kortades med en månad på våren i de nordligaste länen. Ny jakttid blev 25 augusti–15 februari. Men även här backade regeringen i sitt tilläggsbeslut 17 juni. Jakttiden förlängdes med en månad i några län och allt var ungefär som förr igen.

Orre och tjäder. Endast jakttid på tuppar och oförändrad sådan i Skåne. Alltså fortfarande 1–15 september samt 1–31 januari.

Rapphöna. Jakttiden utökad med november, och blir nu 16 september–30 november. Känns märkligt eftersom de vilda rapphönsen minskat starkt.

Fasan. Oförändrad jakttid 1 oktober–31 januari på denna inplanterade art.

Trana. Nyinförd möjlighet till skyddsjakt på enskilda initiativ. Tranor som uppträder i flock om minst fem individer får jagas vid fält med oskördad gröda om det behövs för att förebygga skada den 1 augusti–30 september samt 1 april–30 maj. Hur många vill utnyttja denna rätt?

Enkelbeckasin. Fortsatt fredad från jakt. Under beredningen framfördes önskemål om återinförd allmän jakt, men så blev det alltså inte.

Morkulla. Något senarelagd jaktstart, men utökad med december. Ny jakttid 11 september–31 december. De morkullor vi har kvar hos oss i december satsar på övervintring och lever ofta under kärva förhållanden. Arten borde inte vara jaktbar alls och definitivt inte i december.

Skrattmå. Fortsatt fredad, men möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Fiskmå. Jaktstarten senareläggs med tio dagar och mars månad utgår. Ny jakttid 11 augusti–28 februari. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Gråtrut. Arten är idag listad som sårbar (VU) och NV föreslog slopad jakttid i sitt slutförslag. Regeringsbeslutet blev dock oförändrad jakttid 1 augusti–31 mars. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår. Gråtruten är rödlistad och klassas av NV som en sårbar art. Enligt *SLU Artdatabanken* har arten minskat med 20–30 % under de senaste tio åren. Minskningen beräknas fortsätta. Den bibehållna jakttiden strider enligt oss mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 1 (se Faktaruta).

Havstrut. Arten är idag listad som sårbar och NV:s förslag om fredning fann gehör i regeringsbeslutet. Allmän jakttid är alltså avskaffad. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår dock.

Ringduva. Den tidiga jaktstarten i Skåne bibehålls men januari och februari tas bort. Ny jakttid är därmed 16 augusti–31 december. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår också. Eftersom ringduvorna har en lång och utdragen häckningstid infaller jaktstarten medan häckningar pågår för fullt. Beslutet bör därför strida mot Fågeldirektivet (se Faktaruta).

Koltrast. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Björktrast. Allmän jakttid antligen borttagen. All småfågeljakt är därmed förbjuden i Sverige. I NV:s slutförslag rekommenderades fortsatt jakt, men regeringsbeslutet blev alltså fredning. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår dock.

Nötskrika. Jakttiden kortas något i båda ändarna, från 16 juli–31 mars till 21 augusti–10 mars. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Skata. I NV:s slutförslag rekommenderades jakttiden till 11 augusti–10 januari, alltså en väsentligt kortad jakttid. Men regeringsbeslutet blev 1 juli–15 april, alltså oförändrad jakttid. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår också. Skatan påbörjar sin häckning betydligt tidigare än 15 april, åtminstone i södra Sverige. Den bibehållna jakttiden, t.o.m. 15 april, inbegriper således delar av häckningssäsongen och strider därmed mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 4, stycke 2 (se Faktaruta).

Kaja. I NV:s slutförslag rekommenderades jakttiden till 1 augusti–20 februari. Men regeringsbeslutet blev oförändrad jakttid 1 juli–15 april. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår också. Kajungarna lämnar i södra Sverige normalt boet under första halvan av juni. Längre norrut torde

Regeringen beslutade att freda björktrasten. Foto: P-G Bentz.

ungarna lämna boet senare. Jakttiden, från 1 juli, infaller således till viss del under uppfödningssäsongen och strider därmed mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 4, stycke 2 (se Faktaruta). Även det kvarstående sena jaktslutet 15 april inbegriper delar av häckningstiden för arten. NV:s förslag var betydligt klokare och även i samförstånd med Fågeldirektivet.

Råka. Allmän jakttid på arten är som tidigare begränsad till Hallands och Skånes län. Den nya jakttiden 21 juli–31 januari innebär en viss tidigareläggning, men också en månad kortare på vårvintern. Förr gällde 1 augusti–28 februari. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår. Det riktigt positiva beslutet var att den förra paragrafen 7 i skyddsjaksregelverket, som tillät skyddsjakt på årsungar 10 maj–10 juni, nu är borttagen. Denna paragraf har missbrukats rejält under

många år och av många betraktats som allmän jakttid. SkOF har kämpat hårt och länge för att få bort denna paragraf och vi mottog beslutet med tacksamhet.

Kråka. I NV:s slutförslag rekommenderades jakttiden till 1 augusti–20 februari. Men regeringsbeslutet blev oförändrad jakttid 1 juli–15 april. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår också. I Skåne och säkert också i delar av övriga södra Sverige ruvar kråkorna i början av april. Jakttiden beslutad av regeringen inbegriper alltså delar av häckningstiden och strider därmed mot Fågeldirektivets artikel 7, punkt 4, stycke 2 (se Faktaruta).

Korp. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Stare. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Gråsparv. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Möjligheten till skyddsjakt på pilfink finns kvar.

Foto: P-G Bentz.

Pilfink. Möjlighet till skyddsjakt under vissa omständigheter året om kvarstår.

Slutligen några ord om justeringen av skyddsjaktsmöjligheter "på gård eller i trädgård". Tidigare fanns arterna kråka, råka, kaja, skata, stadsduva, björktrast, gråsparv och pilfink, tillsammans med åtskilliga däggdjur, med i den punkt som gav rätt att året om döda dessa djur om de kunde ("kan" stod det) orsaka skada eller annan olägenhet. Ordet "kan" var nyckelordet och vi fann det oerhört luddigt. Alla levande varelser kan teoretiskt orsaka skada och vi menade att åtminstone visst fog för dessa skador måste finnas. Vi fick rätt och nu är de nämnda fågelarterna flyttade till nästa stycke där villkoren för skyddsjakten preciseras bättre. I detta stycke ingår även fågelarterna korp, havstrut, gråtrut, fiskmås och skratmås.

Kenneth Bengtsson

kennethbengtsson53@gmail.com

Faktaruta: Fågeldirektivet artikel 7

1. De arter som anges i bilaga II får med hänsyn tagen till deras populationsnivå, geografiska spridning och reproduktion inom gemenskapen jagas i enlighet med nationell lagstiftning. Medlemsstaterna ska säkerställa att jakten på dessa arter inte äventyrar ansträngningarna att bevara arterna i deras utbredningsområde.
2. De arter som anges i bilaga II del A får jagas i det geografiska havs- och landområde som omfattas av detta direktiv.
3. De arter som anges i bilaga II del B får endast jagas i de medlemsstater beträffande vilka detta markerats i den bilagan.
4. Medlemsstaterna ska säkerställa att jakt, även falkenering om sådan bedrivs, som äger rum i enlighet med gällande nationella bestämmelser, överensstämmer med principerna om ett förnuftigt utnyttjande och en ekologiskt balanserad kontroll av de berörda fågelarterna och är förenlig med de åtgärder som vidtas enligt artikel 2 med avseende på populationen av dessa arter, särskilt flyttfåglar.

De ska särskilt se till att de arter på vilka jaktlagstiftning tillämpas inte jagas under uppfödningssäsongen eller under häckningens olika stadier.

Beträffande flyttfåglar ska medlemsstaterna särskilt se till att de arter som berörs av jaktbestämmelser inte jagas under häckningen eller under återvändandet till häckningsplatserna.

Fantastiska fåglar
En bevingad guide i hjärtat av fågelriket
– full av passion och upptäckarlust

Peder Edvinsson, med bilder av Hans Falklind
 Pug förlag 2021
 Inbunden 240 sidor
 Naturbokhandeln 219 kr

Det här är en inspirationsbok främst för dig som vill börja skåda fåglar eller dig som är ny i ditt fågelintresse. Den är skriven av journalisten, författaren och fågel-skådaren Peder Edvinsson. 2018 gav han ut den hyllade och uppmärksammade *Elda i vedspis*. 2020 debuterade han tillsammans med journalisten Peter Gropman som poddare med *Fåglar finns*, en podcast om fåglar i vår närhet. Boken är illustrerad med Hans Falklinds vackra fågelbilder. 2013 vann han fototävlingen Fågelfoto-SM. I tävlingen ställdes 16 fotografers bilder av landets samtliga häckfåglar mot varandra i en omröstning som pågick varje vardag under hela 2013.

Det har nyligen kommit ett par andra, faktaspäckade böcker för nybörjare: *Bli en fullfjädrad fågel-skådare* av Erik Hirschfeld och *Med kikare och kaffetermos* av Magnus Ullman. Fantastiska fåglar skiljer sig markant från dessa båda böcker. Den har en kåserande, funderande och filosoferande ton och vill få läsaren att upptäcka det fantastiska med fåglar. Läsaren förflyttas till en fätölj hemma hos Edvinsson, som berättar om fåglar och sitt fågelintresse på ett mycket behagligt och inspirerande sätt. Det här är en jättetrevlig bok och den kompletterar Hirschfelds och Ullmans båda böcker.

De nio kapitlen beskriver fåglar ur olika perspektiv: "Att känna igen fåglar", "Hur fåglar bor", "Fåglars mat", "Flyttcirkus i fågelvärlden", "Att kunna flyga", "Sång, drillar, kvitter", "Skådarstrategi" samt "Utmaningar med att vara fågel". Emellanåt dyker det upp intressanta faktarutor, t.ex.: Liten fröguiden; Fågelns vikt/Matintag per dag/Föda; Mest fågelkilo i Sverige; Högsta fågelsången (i dB); Bli bäst på fågel-skådning (5 tips); samt Bra webbplatser (till livekameror vid rovfågelbon).

Huvuddelen av boken handlar om fåglar. Även om jag varit aktiv skådare i mer än 40 år så hittar jag ett och annat jag inte kände till och fascinerar av. Jag lär mig till exempel att speciellt havsfåglar har ett utmärkt luktsinne, att sidensvansens lever utgör hela 9,5 % av dess kroppsvikt och att den därför är bra på att byta ner alkohol från jästa bär, att Sveriges tjädrar tillsammans väger drygt 2000 ton, att tegelstenar i ett stort lägenhetshus i Nederländerna har bytts ut mot tornseglarholkar i betong, samt att skator hellre valde mat än blänkande föremål när de fick möjlighet att välja i en brittisk studie.

30 sidor i slutet av boken är en introduktion till fågel-skådning. Här introduceras man till begrepp som Artportalen, larm, poddar, krysslistor, fenomenet Sören Sahlin, Club 300, ekolistor, fågelbingo, gökotta med vänner, se-lika-många-fåglar-som-dagar-på-året, kikare, kamera, fågelböcker, appar som artbestämmer, skådarkart, samt skådarkläder. Detta kapitel är inte alls lika utförligt som motsvarande avsnitt i Hirschfelds och Ullmans båda böcker, utan är mer av en introduktion

till skådarvärlden. Men här finns gott om användbara tips.

Bokens sista kapitel har titeln "Utmaningar med att vara fågel" och handlar om populationstrender, klimatförändringarna, jakt samt fågelnskydd.

Fantastiska fåglar är en utmärkt inspirationsbok. Edvinsson är en duktig berättare och

Falklinds utmärkta fågelbilder kompletterar texten på ett bra sätt. Jag rekommenderar boken såväl till dem som nyligen blivit fågelintresserade som till dem som njuter av kåserande och intressanta böcker om fåglar.

MIKAEL ARINDER

Koltrasten – Sveriges nationalfågel

Clas Thor (text)

Torbjörn Arvidson (foto)

Avium Förlag AB 2021

Inbunden 196 sidor

Naturbokhandeln 269 kr

De flesta naturintresserade människor känner till Sveriges nationalfågel koltrasten. En vacker, allmän och synlig fågelart som trivs i vår närhet. Vad man däremot kanske inte känner till är den rika koppling till litteratur, kultur och folketro som koltrasten har.

Boken *Koltrasten – Sveriges nationalfågel* råder verkligen bot på detta. Sällan har man sett en fågelmonografi som dyker så djupt ner i litterära referenser och kulturhistoriska anekdoter. Boken är uppdelad i kapitel som följer årets månader, men i dessa kapitel dyker små teman upp t.ex. fågelboksförfattare, koltrasten i Stockholm, i Berlin och på Irland. Layouten är lite udda, den ger plats åt spalter vid sidorna där en mängd citat och fakta om koltrasten samlas. Här kan jag se bokens enda svaghet, ibland under läsningen blir det nästan för mycket korta citat, verser och små personporträtt. Det blir lite för mycket av det goda vilket nästan ger ett rörigt intryck.

Som läsare blir man hela tiden matad med fakta och citat, nästan som om man surfade på internet. En del länkar till internetsidor finns också, vilket är trevligt men de kan naturligtvis bli inaktuella efter några år. Lika mycket som boken tar upp koltrastens liv under ett år, så är också detta en artspecifik, litteraturhistorisk genomgång av sällan skådat slag. Och i slutet

av boken finns därmed en referenssamling, ett "koltrastbibliotek" för den som vill fördjupa sig mer i någon favorit.

Bokens bildmaterial är rikt. Förutom Torbjörn Arvidsons fotografier med eleganta mjuka färgtoner så blandas texten upp med bilder från äldre kolorerade fågelböcker, porträtt på författare och allehanda bokomslag. *Koltrasten – Sveriges nationalfågel* är en ovanligt rik bok som på ett trevligt sätt sätter samman en traditionellt kåserande naturbok med fakta och litteraturhistoria. Nu när pappersboken är hotad så är det glädjande att man fortfarande kan få en innehållsrik bok som denna i sin hand! Jag skulle gärna se mer av denna typ av naturböcker. Kan vi hoppas på en uppföljare av liknande slag?

PETER ELFMAN

Nordens kloge kragefugle

Sussie Pagh (text)

Jens Gregersen (illustrationer)

Morten Hilmer m.fl. (foto)

Naturforlaget 2020

Inbunden 236 sidor

Adlibris 374 kr

Kråkfåglar, familjen Corvidae, har blivit alltmer uppmärksammade inom forskningen och allmänt kända för sina kognitiva förmågor och minneskapacitet. Det är svårt att inte betrakta dem som mer intelligenta än de flesta andra fåglar. De förefaller kunna lösa problem, ibland på människoapors nivå, och känna igen människoindivider. Deras uppfattning av omvärlden tycks vi ha underskattat ganska rejält. Deras klokskap är huvudtemat för en dansk bok som ingående tar upp inte bara deras smarta förmågor utan de flesta aspekter på kråkfåglarna i de nordiska länderna. Dessa består av nio arter – svartkråkan har artstatus.

Boken är snarast ett praktverk och ett mycket välkommet sådant. De flesta kråkfågelarterna har låg status som alltför ofta sträcker sig till avsky för dem. Här ägnas de en stor, saklig och populärvetenskaplig bok. Den som läser den måste rimligtvis få en bättre inställning till våra mest ringaktade och förföljda fågelarter.

Författaren Sussie Pagh är forskare vid Aalborg Universitet med PhD i zoologi. Hon har upprepade gånger haft forskningsprojekt om arter som hamnar i konflikt med människan. Här låter hon läsarna få sig till livs inblickar som brukar skymmas av negativa uppfattningar om kråkfåglarna och som är vida spridda inte bara bland jägare utan hos en stor del av allmänheten. Hon uppskattar dessa vardagliga fåglar, vilket fler människor borde göra och menar att "vi må ikke glemme at glæde os over de arter, som er almindelige, let tilgængelige, og som kan give os en masse oplevelser. Kragefuglene er dagligt till stor glæde for mig".

Det är en stor bok. Höjden är A4, bredden ytterligare ett par centimeter. Sidantalet är 236 och sidorna är välfyllda. Möjligen kan bokens omfång avskräcka någon men den innehåller massor med fascinerande information. Det är i första hand etologi och ekologi av bästa märke men långt mer: utbredning, häckningsförhållanden, föda, predation, avtryck i kultur och vidskepelse, förhållande till människan i både positiv och negativ bemärkelse. Flera forskningsresultat redovisas som visar att kråkfåglarna inte är på långt när så skadliga i det långa loppet som det ständigt påstås.

I Danmark finns allmän jakttid på skata, gråkråka och svartkråka 1 september–31 januari, alltså kortare jakttid än i Sverige. "Regulering" av råkor (även årsungar) pågår efter tillstånd från Naturstyrelsen. Antalet skjutna skator och kråkor har sedan 1970-talet faktiskt minskat avsevärt: för skatan från en kvarts miljon individer 1967 till 17 000 idag (!), för kråkorna från 300 000 omkring 1979 till 65 000 idag. I Sverige är kråkfällor vanliga i markerna, enligt boken förbjöds de i Danmark 1994. Hos oss är det tyvärr bara korp (med undantag

för skyddsjakt), och de bättre ansedda nötkråka och lavskrika som är fredade. Här har vi uppenbarligen en del positivt att lära av Danmark.

Sussie Pagh är en god berättare och presenter av stora mängder information och det blir aldrig torrt eller svårt att följa med. Såväl forskningsrön som vardagliga observationer skildras fint. Boken, perfekt tryckt i Danmark, är illustrerad av Jens Gregersen där hans *tegninger* är bättre än hans *malerier*. Fotomaterialet är absolut i topp och att njuta av. Redan den intensivt blickande nötskrikan på omslaget ser smart ut! Något ord här och där har drabbats av slarvfel med stavningen.

Arterna presenteras på olika många sidor men alltid ingående. Exempelvis, *skovskaden* (nötskrikan) har 22 sidor med 47 referenser, *husskaden* (skatan) har 28 sidor med 64 refe-

renser och *gråkragen* (gråkråkan) har 24 sidor med 75 referenser. Förutom artporträtten finns kapitel om "Kragefuglenes betydning i tankeforskningen", "Ceremonielle samlinger", "Det særlige ved kragefugle" och "Kragefugle og mennesker". Därtill en sida med förklarade fackuttryck.

Författaren och förlaget (med stöd från fonder) ska ha en eloge för initiativet att ge en lika spännande som sann bild av kråkfåglarna i stället för alla frekventa klagomål över deras beteende, fördomar och inbillat behov av s.k. viltvård som florerar. Förhoppningsvis avskräcker inte språket i *Nordens kloge kragefugle* läsare på denna sida Öresund.

ARNE OHLSSON

Avlägsen koltrast

Helena Heyman
Fri Press Fridens höjd
Mjuk pärm 64 sidor
Adlibris 142 kr

I små korta dikter får vi följa naturen från höstens fallande löv, nakna trädkronor och frost i skör spindelväv. Himlen bådär om snö, sångsvanarna lyser vitt mot himlen. Snön har fallit, finkflockar ristar märken i snön som bara katten kan tyda. Is på Krankesjön. Kattugglan ropar men koltrastens skuggsång har tystnat.

Så vänder året, snön smälter i diket, de första tranplogarna drar mot norr. En avlägsen koltrast hörs och lärkan sjunger i gryningen över fältet. Våren framskrider, gulsparven räknar till sju. Frukost vid köksbordet väcker minnen.

I skogen silas ljuset genom lövverket, näktergalen tar över natten. I gräset lyser maskrosorna som biljetter från solen. Genom sommarnattens öppna fönster en fladermus. I stockrosens famn sover humlan, i soliga gläntor fladdrar vita fjärilar.

I månljusets sken brölar hjorten medan hindarna väntar i skogskanten. På telefon-

trådarna samlas svalorna som noter på ett notstreck. I stan blir domkyrkotornen sidengrå av fukt från de gråa molnen. Förhöst. Grönskan har tröttnat. Vårens förhoppningar, sommarens fullbord, höstens våndor. Vinterslut.

Helena Heyman skildrar ett år i naturen på ett lysande sätt. Man förnimmar dofter, hör ljud och ser bilder när man läser.

En pärla.

EVA ENGBERG

En vacker dag

*Tomas Bannerhed
Weyler förlag, Stockholm
Inbunden 172 sidor
Adlibris 228 kr*

Det här handlar om en mans upplevelser under en dag i maj. Mellan klockslagen 03.32 och 22.17 för att vara exakt. Platsen är Lovö i Mälaren.

Jag tog mig an denna bok med lågt ställda förväntningar. Att uppleva natur via andras berättelser tillhör inte min favoritsyssla.

Och visst handlar många av kapitlen om just de personliga intrycken – om fiskgjusar, taltrastar, sorgmantlar, myror, gullvivor, tornseglare och många fler därtill. Kapitlen är dock föredömligt korta och som regel också intressanta, ofta med en oväntad vinkling. Naturupplevelserna varvas också med andra intryck, minnen och funderingar över livet.

Dessa funderingar gav läsningen en kick och det blev lättare och lättare att läsa. Snart var den korta boken genomläst. Bannerheds förmåga att berätta brett fick mig att inse hur en människas tankar kan flyta omkring när man är ett med tillvaron under en hel dag, eller under långa stunder. Ena stunden en naturupplevelse, sen plötsligt ett minne om vad som helst och ibland någon fundering om framtid, dåtid eller nutid.

Bannerhed berättar bl.a. om sin far, sin farmor, om egna minnen bortom naturen (som inte betydde ett dugg för honom i unga år). En passus berörde mycket, den om Eva Remaeus och hennes grav som finns på just Lovö. Ni som inte vet vem Eva var får googla. Ibland känner jag igen mig själv i hans tankar, inte minst när han ondgör sig över vattenskotrar och beskriver dem som "en leksak från helvetet för män som mognar långsamt".

Jag rekommenderar boken. Den fungerar mycket bra som både underhållning, faktaförmedlare och tankeställare.

Boken illustreras varsamt med fina svartvita teckningar av Mattias Bäcklin.

KENNETH BENGTSSON

Sandöns historia – med anledning av årets gåsapris

Nordvästra Skånes egna Surtsey steg upp ur havet ungefär samtidigt med att årets gåsapristagare öppnade ögonen, runt 1950. Den första mer omfattande beskrivningen av området och ön i fågelskådarlitteraturen görs inte förrän Lennart Hansson 1961 publicerade sin artikel "Vegeåns mynning, en intressant fågellokal" i *Fauna & Flora*.

I äldre litteratur omnämns aldrig Sandön vid Vegeåns mynning, utan det är Själronnen norr om Sandön, som får all uppmärksamhet. Troligen bildades Sandön inte förrän man vallade in den djupa havsviken på Vegeåns östra sida, den s.k. Sjöängen, som i fågelskådarkretsar numera kallas för Klören. Invallningen blev klar 1936. Gissningsvis har även byggandet av piren på Rönnen och den anslutande risvägen, byggd efter holländskt mönster, också haft betydelse för sandens rörelser i området. Detta byggprojekt blev klart 1842. Äldre nordvästskånska fågelskådare har berättat att de under sin skoltid var med och planterade strandråg ute på ön, vilket också säkert hjälpt till att stabilisera ön snabbare. Inget av ön syns på sjökort utgivna 1930 och inte heller på flygfoton från 1940-ta-

let, förutom några sandrevlar. Sandön blev ursprungligen naturreservat 1971 och ingår nu i reservatet Jonstorp-Vegeåns mynning.

I Lennart Hanssons artikel visade det sig att småtärnor och skärfläckor nästan omedelbart etablerade sig på den nyskapade ön i mitten av 1950-talet, men då platsen snabbt också blev en populär badplats hade häckfågeln inte alltid det så lätt. Som mest häckade drygt 20 par småtärnor på ön under 1960-talet. Under 1970-talet började sedan antalet häckande småtärnor att minska successivt.

I samband med bildandet av naturreservatet Jonstorp-Vegeåns mynning, 2014, fick en del av Sandön beträdnadsförbud under perioden 1 april–15 juli. Det var dock otydligt markerat var gränserna gick, vilket förvirrade de badande och de häckande fåglarna fick ingen ro. Vegetationen tog dessutom över alltmer vilket ytterligare försvårade för de häckande fåglarna. Då väcktes idén om att freda en del av ön under hela året och att viss vegetation skulle bekämpas. Detta skulle gynna både häckande och rastande fåglar. Efter möten med länsstyrelsen och Helsingborgs kommun fattades beslut

Röjning på Sandön våren 2020. Foto: Tommy Strandek.

Åtgärdad yta klar för inflyttning. Foto: Tommy Strandek.

5 juli 2018 att södra delen av ön skulle fredas året runt och att en restaurering av denna del skulle ske.

2019 gjorde länsstyrelsen ett försök att bränna bort vass, detta misslyckades dock. Men i mars 2020 grävdes strandråg och vass upp på en yta av ca 1400 kvadratmeter. Snäckskal samt vättar av småtärna, kentsk tärna och skrattnås placerades ut. Fisktärnor och strandskator började häcka, men en listig räv simmade ut från fastlandet och tog för sig av smörgåsbordet.

2021 stängslades området och en eltråd placerades strax över marken för att hindra räven att ta sig in i det skyddade området. I skrivande stund ser allt bra ut. Tre par strandskator har fått ut ungar, större strandpiparparet har i skrivande stund fyra små ungar och hos fisktärnorna är tre ungar fortfarande inte flygga, medan de övriga 5–6 har börjat träna sina vingar så smått,

Vad är då ön för övrigt känd för i fågelskådkretsar utöver som häcklokal? För min egen del tycker jag det är tre huvudteman:

- Först och främst är det en god rastlokal för vadare, änder, måsar och tärnor.

- Vid hårda vindar från västsektorn är platsen också en utmärkt havsfågellokal och platsen står även med ringmärkta stormsvalor i sitt

CV. Dessa är gjorda i samband med märkning av kentska tärnor.

- Lokalen är också en förnämlig sträcklokal för rovfåglar, både vår och höst. Många rundar här den inre delen av Skälderviken, men många sneddar också över viken. Sandön är en av de främsta sträcklokalerna i Sverige för rovfåglar.

Lokalen är dessutom en av de artrikaste i nordvästra Skåne, med sin egen specialitet, tärnor. Nio arter är observerade i området. "Ett span" över och runt ön är aldrig fel, oavsett årstid.

Nu hoppas vi bara på att Sandön återfår sin plats som en framträdande häcklokal med hjälp av pristagarnas hårda slit.

KARL G. NILSSON
HÖGANÄS

Tornseglarholkmästaren

Nog är tornseglarnas snabba flykt, deras kon-
turer och skrin under himlavalvet det kanske
mest somriga man kan tänka sig från maj till i
bästa fall begynnelsen av september. Sedan bär
det i väg 7000 – 8000 km till vinterkvarteren i
Afrikas södra halva.

Ofta går det undan under flytten. I rak flykt
är tornseglares hastighet noterad upp till
111 km/h, som lär vara högsta flyghastighet om
man bortser från pilgrimsfalkens stört dyk. Och
den motsvarar ju laglig maxhastighet i trafiken
på nästan alla våra motorvägar. Lunds universi-
tet-baserad forskning av Susanne Åkesson med
flera har också kommit fram till att avsevärda
sträckor kan avverkas på ett dygn, uppemot
830 km. Frågan är om den evolutionära anpass-
ningen till livet i lufthavet kan drivas så mycket
längre i fågelvärlden.

Efter drygt fyra månader på våra breddgrader
pilar tornseglarna bort från en allt insekts-
fattigare himmel. När de kommer tillbaka gäller
det först och främst att hitta en lämplig boplat.
Våra städer med hus upp i luften är ett högst
användbart klipplandskap men moderna bygg-
nader har allt mera sällan de håligheter och
skrymslen som är just vad tornseglarna behö-
ver. Huskonstruktionerna har naturligtvis haft
häckningsmöjligheter för tornseglarna som
bara en högst oavsiktlig sideeffekt. Nu ser vi
också hur artens populationer minskar i land
efter land.

Men vi kan hjälpa dem. En holk på bredden
i stället för på höjden och med ingångshålet i

Tornseglarholk. Foto: P-G Bentz.

nedre delen accepteras. Så gäller det att få fast-
ighetsägare att inse att de kan hjälpa till eller
acceptera uppsättning såsom varande en god
gärning.

I brittiska Cambridgeshire bor en man som
heter John Stimpson. Han är tornseglarholkar-
nas grand master. Han är 79 år och när han pen-
sionerade sig för 13 år sedan lät han sin passion
för luftkivilibristerna konkretiseras i tillverk-
ning av holkar för dem. Hans hobby växte till
nära nog full sysselsättning. Nu har han under
dessa år snickrat ihop 27 000 (!) tornseglarhol-
kar, allt enligt *BBC News* 12 juni 2021. Han sä-
ger sig vilja tillverka åtminstone 30 000 holkar
innan han "pensionerar" sig från det också.

Med tanke på det starkt minskande antalet
tornseglare på Brittiska öarna är detta utan
tvivel en insats som torde ge påtaglig effekt.
Mellan 1995 och 2016 anses minskningen vara
drygt 50 %. Johns alla holkar innebär erbjudan-
den om fina bostäder till flera tiotals procent av
örikets population. Ett sådant initiativ och så-
dan flitighet är ju mer än berömvärda. Det har
också uppmärksammats på brittisk TV.

Vid tiden för denna *Ansers* utskick är torn-
seglarna på väg från oss. När de återvänder
vore det fint om vi kunnat förse dem med väl
fungerande bostäder och de har förkärlek för
att använda samma häckningsplats under flera
år. Vi vill verkligen inte mista dem under som-
marhimlen.

ARNE OHLSSON
LUND

Tornseglaren söker bostad. Foto: John Larsen.

Skånsk kungsörn etablerade sig i Jönköpingstrakten

Våren 2009 ringmärktes två kungsörnsungar i Fyledalen i Skåne. En av dessa två, en hanne, hittades död under ett vindkraftverk utanför Jönköping 28 juli 2020. Då var den alltså elva år gammal och sedan 2014 bosatt i området. När uppgiften om fyndet nådde oss kontaktade jag Kent Öhrn som berättade följande:

”Örnen var i par med en hona sedan åtminstone 2014 och hade en lyckad och två misslyckade häckningar under den tiden. 2020 hade paret en unge i boet som var välnärd vid ringmärkningen i mitten av juni. Men honan klarade inte att föda upp ungen på egen hand så den var död vid kontroll i början av septem-

ber. Vindkraftsolyckan tog därmed två örnars liv. I år har honan en ny subadult hanne. Området med tio vindkraftverk ligger endast fem km från boplatsen, så risken är tyvärr att det händer igen”.

Det finns ett tidigare fynd inte alltför långt ifrån Jönköping. Då handlade det om en unge från nordöstra Skåne 2016 som hittades död vid Alingsås i maj 2018. Det nu aktuella fyndet är det första kända av en skånskfödd kungsörn som häckat utanför Skåne.

DAVID FOLKESSON
MALMÖ

Den vindkraftsdödade kungsörnen från Skåne. Foto: Peter Berglin.

VINGAR ÖVER FALSTERBO

Nya ”Vingar över Falsterbo” är så mycket mer än en reviderad upplaga av föregående utgåvor. Mycket har nämligen hänt på fågelfronten. Bland annat har ny modern teknik utvecklats för att följa de enskilda fåglarna under flyttningen.

Boken ger inledningsvis läsaren en naturhistorisk tillbakablick på Falsterbonäset. Förutom att beskriva fågelflyttningens gåtor och flyttfågelforskningen vid Falsterbo Fågelstation skildras fågelåret ingående. En guide till fågellokaler och en uppdaterad artlista över fågelarter som setts i Vellinge kommun finns också i boken.

Men det är inte bara fåglar som flyger på Falsterbonäset. Därför har flyttande fladdermöss och fjärilar samt även mygg fått egna kapitel i den nya boken.

Den 192-sidiga boken finns bland annat att köpa på Falsterbo Bird Show, i fyrshopen och på fågelstationens webshop.

Stördes den gamla kungsörnhonan?

Skånes första kungsörnshäckning skedde i det revir vi kallar södra Fyledalen och året var 1989. Fram t.o.m. 2015 misslyckades häckningen bara tre gånger och antalet ungar som producerats var då 36. Men därefter började det gå dåligt och den enda lyckade häckningen under åren 2016–2021 skedde 2018. Då fick paret ut en unge – den 37:e i ordningen.

Honan i paret har under många år varit den samma och hon fyllde 34 år 1 juli 2021. Hon är därmed den äldsta kända kungsörnen i Sverige och blott nio månader från att slå det finländska europarekordet på 34 år och 8 månader.

Det gick alltså dåligt för henne och partnern även 2021. Fyledalen är ett mycket välbesökt besöksmål året runt och antalet besökare ökar år för år. I år valde paret att bygga ett nytt bo lite mer undanskymt ifrån kullen vid Fyledalsvägen. Kanske för att örnnarna ville få lite mer lugn och ro? Det nya boet färdigställdes sent och häckningen påbörjades lite senare än förväntat. Boet byggdes nära landsvägen på östra sidan av dalen vilket många besökare också uppmärksammade. Härifrån var det lätt att komma för nära örnnarnas bo även om man höll sig utanför gränsen till djurskyddsområdet. Det har också varit mycket havsörn i dalen sent in på säsongen som kungsörnnarna fått hävda sig mot. De havsörnar som fotats där har ofta haft en välfylld kräva. Kanske fanns det en åtel i närheten?

Det nya boet var försett med bokamera och därför vet vi mycket om årets häckningsförsök. De två äggen lades 22 och 27 mars. Till en början såg det normalt ut med ruvningen och örnnarna bytte av varandra med jämna mellanrum. De såg dock lite mer oroliga ut än vanligt och de sökte hela tiden runt med blicken när de låg och ruvade. De verkade inte vara riktigt avslappnade helt enkelt.

Den 31 mars lämnade honan boet klockan 15:13 och hanen kom in direkt och började ruva. Allt såg normalt ut med hans ruvning, men honan kom inte tillbaka till boet mer den dagen. Hanen fortsatte att ruva hela natten och hela nästkommande dag och natt utan att honan kom till boet.

På morgonen 2 april märktes det att hanen behövde bytas av. Klockan 07:29 fäste han blicken på något i dalen och lämnade boet. Han var ute en timme och 20 minuter innan han kom tillbaka. Klockan 09:00 lämnade han boet igen.

Klockan 11:42 landade en kråka i boet och tittade nyfiket på äggen. Hanen var direkt där och jagade bort kråkan. Klockan 11:49 lämnade han boet igen. Bara fem minuter senare var kråkan tillbaka och på bara två minuter hade den lyckats att picka håll på båda äggen. Kråkan lämnade boet klockan 12:00 och hanen kom tillbaka 12:12. Han såg de söndriga äggen och åt upp det mesta av innehållet, varefter han lämnade igen 12:24. Klockan 13:58 kom kråkan tillbaka och åt upp vad som fanns kvar i äggen.

Den 3 och 4 april var hanen tillbaka i boet några gånger och den 5:e kom han med en grankvist. Dagarna efter bäddade han med nya kvistar och torrt gräs.

Den 10 april, klockan 15:16 kom honan äntligen tillbaka till boet. Hon hade då inte varit där på tio dagar. Hanen kom också dit och det såg ut som att honan tittade undrande på honom. Hon tittade runt i boet i en halvtimme, sedan lämnade hon igen. De följande dagarna besökte de bara boet under korta stunder.

Detta beteende är inte likt honan. Varför höll hon sig borta från boet de tio dagarna? Kan det ha varit något som skrämte henne så att hon inte vågade komma till boet? Honan var synlig i dalen under denna tid och hon sågs ofta sitta i sitt favoritträd eller på en staketstolpe nära detta träd. Härifrån hade hon bra översikt över dalen och även över området bakom den trädbeväxta sluttningen som bona finns i.

Jag lade ut ett inlägg på Facebook med vädjan om att visa hänsyn och hålla avstånd till kungsörnnarna på kvällen 9 april och dagen efter kom hon tillbaka till boet. Var det bara en tillfällighet?

DAVID FOLKESSON
MALMÖ

Kråkan pickade raskt hål på båda äggen.
Foto: Bokamera.

Hanen åt upp innehållet i de skadade äggen.
Foto: Bokamera.

Honan (överst) tittar frågande på
hanen. – "Vad har du gjort?".
Foto: Bokamera.

Det drar en ström av fågel över Nabben

Så lød en rubrik i Sydsvenska Dagbladet 11 september 1948. Texten var mest en introduktion till en exkursion som "de danska och svenska ornitologföreningarna" skulle leda under följande söndag. Uppemot hundra danskar och än fler svenskar förväntades komma. Men skribenten, signaturen Poppel (Gösta Tufvesson), hade uppenbarligen exkurerat lite på egen hand redan under lördagen. Poppel var en återkommande naturskribent på Sydsvenskan fram till 1960-talet och han var en för tiden skarp jaktkritiker. Vi återger valda delar av texten.

De första vid dagsverket denna morgon äro truttarna, unga och lovande nidingsfrön med brunt ännu i fjädern, vårens blivande mästare i att spetsa tärnagg och dränka ejderungar. De komma flygande från Kämpingehållet ... en kvart före soluppgången kl. 5,22 och börja genast ... ett regelrätt fiske bland svallvågorna. Det är intet ont att säga om det.

En höstmorgon på Nabben kan vara vidunderligt frisk, färgstark och skön. I den septemberklara luften lyser en väldig koboltblå molnbank över Køge Bugt med intensiv styrka och framför den fräser ett olivgrönt hav i breda, kritvita brän-

ningar. I tången på västanvindssidan sova ännu en stund en skara försenade vadare – vadarsträcket är ju redan i stort sett över – en flock kärrsnäppor, några strandskator, strandpipare och sandlöpore. Den sistnämnda lilla älskliga fågeln erinrar mig alltid om vår kuriösa jaktstadga; fastän inte större än en lärka, är den där upptagen som jaktbart vilt.

Längre fram på dagen mojar vinden, så att de stora sträcken kunna börja. Men jag ska inte här syssla med vad som sedan hände denna dag. Istället skall jag på grundval av egna, mera sporadiska erfarenheter och Gustaf Rudebecks fullständigt unika, efter mångåriga trägna fältstudier författade flyttfågeltidtabell i de nya böckerna "Natur i Skåne" och sista delen i praktverket "Våra fåglar i Norden" berätta, vad man, ifall vädret är lämpligt, kan komma att få se i morgon den 12 september på Falsterbo Nabb. Man samlas på Falsterbo station efter malmötågets ankomst klockan 9,12 och även icke medlemmar äga deltaga i exkursionen mot en avgift av en krona.

Vårkssträcket pågår just nu som bäst, d.v.s. bivårkssträcket, som hållit på sedan den 18 augusti, avlöses i dagarna kring den 12 september av ett ännu intensivare ormvårkssträck, som varar måna-

"... bivårkssträcket, som hållit på sedan den 18 augusti, ...". Foto: P-G Bentz.

Vråkperspektivet. Foto: Justin Bauer (från "Vingar över Falsterbo" 2021).

den ut (de nämnda två data verka så fasta, att den samsvetsgranne Rudebeck vågat sätta dem i tryck).

När sträcket inne över land går lågt, är det den lättaste sak i världen att skjuta sådana långsamma sträckare. Och i Sverige (och i Danmark också förresten), där ingen behöver äga fågelkunskap för att gå med bössa, bruka söndagsjägare rikta skott mot de nyttiga, sorkätande vråkarna i tron, att de äro duvhökar.

Ensamma sträckande pilgrimsfalkar, glador och fiskgjusar skall man också kunna se i morgon, kärrhökar och småfalkar av olika slag likaså, kanske även en eller annan örn. Men vanligast vid denna tid äro sparvhökarna, varav det myllrar på Ljungen hela dagen och varav de flesta nog äro ungdomar.

Ett annat roligt sträck just nu är svalsträcket – i långa tåg, i jämna och snabba strömmar styra de små mästerflygarna sydväst ut någon gång fram på dagen, efter att ha rastat över natten i Falsterbo. Tittar man närmre efter morgon eller kväll skall man emellertid finna, att de rastande flockarna endast utgöras av ladu- och backsvalor. Hussvalorna äro ej med, de flytta åt sydost och ej över Falsterbo.

En del höststräck äro i dag redan över till största delen, t.ex. stararnas och bofinkarnas, gråsparvarnas, skatornas, kråkornas och kajornas (ja det

finns verkligen flyttare bland dessa våra hemmaarter, fastän vi ännu veta mycket litet om var dessa flyttare komma ifrån om de stamma från t.ex. Eslöv eller Tavastehus). Andra tättingar sträcka liksom svalorna just nu för fullt, såsom ärlor och piplärkor.

Men september är också de flesta nattsträckarnas månad. Och dessa nattsträckare, till vilka alla våra sångare höra, se vi endast sporadiskt till och veta föga om. Hur roligt det än skulle vara att möta, växla en hälsning med t.ex. Malmönejdens tusen näktergalar (200 familjer á 5 fåglar i varje si så där) i samlad flock på väg till Tanganjika eller Natal, så kan detta aldrig gå för sig, därför att näktergalen flyttar en och en och inte lägger kosan över Falsterbo. Men detta gör kusinen sydvästflyttaren rödhaken och fastän även han flyger ensam, d.v.s. utan samband med andra, så flytta tusentalt rödhakar dock ofta samtidigt, varför det kan hända, att ofantliga skaror av denna lilla eremit samma morgon anlända till Falsterbo och fördriva rastedagen med att kivas med varandra för att de ej få vara i fred. Ett möte med ett sådant sällskap kivande eremiter på väg till England (där de som bekant skola komma på julkorten) vore ju något för ornitologerna i morgon. Men man kan ju inte lova något bestämt.

POPPEL

Stämjärnsfåglar

Sverige är hackspettars land. Det är inte förvånande med tanke på alla träd i Sverige. Vi är internationellt kända för våra vidsträckta skogar som ofta imponerar på turisterna från kontinenten. Att stå på en höjd och blicka ut över skogsområden som sträcker sig kilometer efter kilometer är alltid en stimulerande upplevelse.

Den officiella siffran är att skogsarealen i Sverige omfattar 69 % av landets yta på 450 000 kvadratkilometer. Detta ger skog på 310 000 kvadratkilometer. Det är mycket jämfört med länderna på kontinenten, där exempelvis Danmark har 15 % skog, Tyskland 32 %, Frankrike 37 %, Polen 29 % och Italien 35 %. Alltså har våra hackspettarter åtskilliga träd att leta bland för att hitta dem som är lämpliga att hacka i.

Men skog och skog, det mesta är inte riktig skog där naturens samspel och tidens gång får vara ostörd av våra kommersiella intressen. Vi har väldiga arealer med trädplantager, timmerproduktion och monokulturer där enfald och artfattigdom är långt större än biologisk mångfald. Skogsbolagens girighet och politikernas svaga intresse för att skydda mer naturskog förtjänar stark och upprepad kritik. Kanske ser vi inte den verkliga skogen för alla träd.

Av Europas nio riktiga hackspettar, Picidae, har vi sju arter. Vi utelämnar göktytan i det här sammanhanget. Och vi hade en åttonde art, mellanspetten, till 1980-talet. Övriga Europa kan bara bidra med balkanspetten i sydost, som är snarlik större hackspett.

Hackspettar är utan överdrift karismatiska fåglar. De är synliga, högljudda och "speciella" i sitt sätt att suveränt behärska varje trädstam som står till deras förfogande, från januari till december. Och inte minst den större hackspetten har lärt sig att väl smaka av våra talgbollar när årstiden är kärv. Att alltid leva bland och på, från och under häckningen i träd måste göra att de uppfattar trädlösa områden som oerhört främmande, måhända oförståeliga. Vilka symbolarter de är för den riktiga skogen med träd i olika stadier!

Ändå händer det att hackspettar under år med brist på kottar kan göra sträckförsök, ut ur en värld av träd, träd och åter träd. En fin höst-

morgon på Nabben ser jag en större hackspett komma i full fart över golfbanan. Jag fångar den i kikaren och kan följa den ut över Öresunds vågor. Just när den är på väg att försvinna ur kikarsynfältet vänder den och gör en cirkelrörelse tillbaka mot land och landar i en av de yttersa vresrosorna. Den tittar åt alla håll och ropar i den höstliga luften, bland skådare och optik och alla de fåglar som vågar ge sig i väg. Det är inte att överdrivet förmänskliga att hävda att den drabbades av panik och kände sig helt förvirrad när den väl landat, troligen med hjärtklappning och förhöjt blodtryck. Sedan drog den mot fyrträdgården – träd i sikte, tack för det.

Att hackspettar har muskulatur som evolutionen försett dem med för att oskadade kunna bearbeta träd för födosök och byggande av bohål har vi lärt oss. Mer effektivt än stötdämpare i en bil motverkas skador av slagens kraft. Men kan man tänka sig att näbben kan fastna i träet? Om man själv hugger i trä med stämjärn eller annat verktyg vet man att det mycket väl kan fastna. Och ett spik man hamrar på ska ju fastna. Det samma vore fatalt för en fågel. Nu har forskare från *American Association for the Advance of Science* tittat närmare på detta.

De mellanstora hackspettarna hackar normalt 16 gånger per sekund. $16 \times 60 = 960$, alltså närmare tusen slag med näbben och därmed huvudet under en minut (vilket lär vara dubbelt så fort som skotten från en kpist, för att citera den otrevliga jämförelse som forskarna nämner). Och ändå fastnar inte näbben. Svaret är att övre och undre näbbhalvorna rör sig var för sig. Fågelns huvud rör sig åt sidan, om än minimalt, så att riktningen för de två näbbhalvorna inte hinner bli exakt. Då uppstår ett litet utrymme mellan näbbspets och trä och näbben kan dras tillbaka. Forskarna lyckades filma näbbrörelserna hos två spillkräkor (i fångenskap) och kunde sen analysera inspelningen i detalj. (Pennisi, E. *Video reveals why woodpeckers don't get stuck to trees*. January 7, 2021).

ARNE OHLSSON
LUND

När 7,9 överträffar 50

Hur många fåglar finns på planeten jorden? Flera beräkningar har gjorts trots att frågan ligger nära gränsen för det omöjliga att ge ett rimligt svar på. Några uppskattningar har så stort spann att de inte ger ett egentligt svar och därför inte har något värde.

Forskare vid University of New South Wales i Australien har använt *citizen science*, dvs. rapporter från allmänheten (från *eBird*), vetenskapliga undersökningar och algoritmer på avancerad nivå för att komma fram till en åtminstone någorlunda rimlig siffra. Deras beräkningar landar på runt 50 miljarder fågel-individer. Det skulle innebära att det finns mer än sex gånger fler fåglar än det finns människor. Låter detta hoppfullt?

I denna jämförelse ligger dock en enorm diskrepans. Siffrorna vi ställer "mot" varandra handlar på ena sidan om ca 10 000 arter, på andra sidan finns en enda art. Här står vi som en art, *Homo sapiens*, mot mångfalden av bevingat och fjäderklätt liv. Ändå finns vi överallt på planeten. Jämförelsen till fåglarnas fördel fungerar nog bäst som en journalistisk vinkling.

Forskarna i Australien beräknar att det finns fyra, men bara fyra, arter som kan räknas i lite mer än en miljard individer vardera. Tre av dessa är välbekanta hos oss, och vida spridda: gråsparven, staren och ladusvalan. Den fjärde är ringnäbbad mås *Larus delawarensis* i Nordamerika. De australiensiska forskarna nämner dock inte blodnäbbsvävaren *Quelea quelea* som dyker upp i kolossala, födosökande flockar i Afrika och som kan innebära katastrof för fatiga bönder. Den är enligt många beräkningar också en art på miljardlistan. Men ingen enskild art förefaller vara på vår nivå, långt ifrån. Sommaren 2021 anger *World Population Clock* att vi är 7,9 miljarder storhjärnade, tvåbenta, teknologiskt lagda primater med bara lite päls kvar jämfört med våra närmaste släktingar.

Det kan förefalla smått otroligt hur vår art spritt sig till alla livsmiljöer, även de mest olämpliga. Var vi än dykt upp har djurlivet och naturen brutalt fått känna av vad vi förmår göra. Alla dessa arter som utrotats för evigt eller trängts tillbaka till bråkdelar av sina ut-

Ringnäbbad mås – en av världens talrikaste fågelarter.
Foto: P-G Bentz.

bredningsområden och till små antal. Vår dominans är historiens största orättvisa. Det är den grundläggande orsaken till planetens sargade tillstånd eftersom alla människor, förståeligt nog, vill leva på det bekväma sätt som dessvärre kräver mest av vad planeten förmår ge oss. Och vi fortsätter att bli fler, oavbrutet, och ännu mer resurser krävs, ännu fler naturområden lägger vi beslag på och ännu fler arter kommer att utrotas. De 7,9 miljarder människorna är planetens börda fullständigt in absurdum.

Forskarna påpekar också att det är relativt få fågelarter som finns i stora antal. Det finns långt fler ovanliga arter. Men inte ens stora antal är garanti mot ödesdigra resultat när vi går in för förföljelse av den eller den arten. Den nordamerikanska vandringsduvan anses ha funnits i en eller ett par miljarder individer men människan lyckades ta död på dem alla. Katastrofen nådde sin fullbordan när den sista individen dog i fångenskap 1914.

ARNE OHLSSON
LUND

Fåglars trafikvett

Det dödas tyvärr många miljoner fåglar i trafiken varje år. En uppskattning om antalet trafikoffre i Sverige gjordes 1998 och då uppskattades antalet att vara upp mot tio miljoner varje år. Siffran var givetvis mycket osäker men en senare studie i Danmark stödde att antalet kunde vara rimligt. I så fall är siffran antagligen ännu högre idag.

Vad är det då för fåglar som dör i trafiken? Det handlar förstås mest om småfåglar eftersom de är flest och de blir offer både när de passerar vägar eller när de sitter på dem. Det senare är särskilt vanligt under tidiga morgnar under framför allt höstflyttningen. Finkar, bl.a. bo- och bergfinkar sitter ofta och äter krossade bokollon på vägarna under höstarna. Det är mycket farligt och många får sin sista mål-

tid. Men nästan alla typer av fåglar drabbas i någon mån och här ger vi några exempel på hur några av dem fungerar i trafiken.

Allra smartast är kråkfåglarna. De verkar kunna lära sig hur trafiken fungerar och de tar nästan alltid rätt beslut. Kråkorna, kajorna och de andra kråkfåglarna flyger nästan alltid åt rätt håll och de gör det i god tid innan fordonet nått fram. Fast ibland sitter de kvar länge, nästan som om de retas: "Jag har koll" verkar de tänka. Och koll har de alltså – de hoppar undan innan bilen når fram. Undantaget är de unga kråkfåglarna. Det tar några månader innan de lärt sig och under denna tid blir många ungfåglar påkörda. Men när de väl förstått sig på hur bilarna rör sig är de förvånansvärt smarta i trafiken under resten av sitt liv.

Trafikdödad jorduggla. Foto: P-G Bentz.

Gråtrut med trafikdödad kanin. Foto: Anders Åkesson.

Måsfåglar verkar däremot inte att kunna lära sig. De sitter ofta kvar alldeles för länge och när de väl flyger i väg kan det bli åt fel håll. Måsar kan också landa rakt framför en bil om de har sett en matbit på vägen. De verkar vara helt omedvetna om att bilarna utgör en fara. Många måsfåglar dör eller skadas därför i trafiken – inte minst i samband med att de hittat ett annat dött djur på vägen. Detsamma gäller för många rovfåglar. De hittar också döda djur på vägarna och de gör ofta samma fel som måsarna – de väntar för länge och flyger iväg utan att tänka på vart de flyger. Detta gäller framför allt ormråkar och glador. Rovfåglar kan också ha ätit så mycket på det trafikdödade djuret att de är tunga av all mat och därmed rör sig långsammare. Bilister borde därför visa mer hänsyn när de ser rovfåglar (och andra) på vägarna.

Duvorna har nog det allra sämsta trafikvettet och med duvor menas ringduvor. De sitter ofta kvar alltför länge och om de flyger så blir det ofta på fel håll – mot bilarna! Ibland sitter de helt enkelt kvar och verkar vänta på att bli påkörda. Hur "tänker" de då? Ja, om man ska förmänskliga det så kan det kanske vara något i denna stil: "Oj, här kommer en bil och den verkar kunna köra på mig". Några sekunder senare kommer konstaterandet "Ja min själ, den körde på mig". Men detta gäller alltså ringduvor och av sådana ser vi väldigt många trafikdödade varje år. De stadslevande s.k. stadsduvorna klarar sig däremot mycket bättre. Man ser sällan sådana som dödas i trafiken och de verkar alltså ha ett ganska bra trafikvett

KENNETH BENGTSSON
ARLÖV

Miranda Woollett

Det avlägsna Nya Zeeland, Aotearoa*, utan landförbindelse under mer än 80 miljoner år, var fåglarnas rike innan människorna började anlända för ett årtusende sedan. Kända är inte minst de stora moafåglarna med nio arter, men alla är utrotade. Endemiska arter finns fortfarande i det hänförande vackra landskapet. Fåglar och landskap i förening står i fokus för Miranda Woollett som avbildar dem på oljemålningar i en stil som är hennes egen.

Jag heter Miranda Woollett och är konstnär i Nya Zeeland, där jag målar våra fåglar och vårt landskap. Ursprungligen utbildade jag mig till reklammakare / grafisk designer och arbetade frilans i reklamindustrin innan jag beslöt mig för att följa i

min mors fotspår och ta upp min passion för konst och att måla i olja.

Som barn iakttog jag och lyssnade på min mor som var en hängiven konstnär och lärare. Jag hörde om konstteori, läste hennes konstböcker, kände doften från oljemålningarna och hjälpte henne skissa på målarduken. Vid 16 års ålder blev jag inspirerad att själv teckna och måla. Som hennes konstnärsliv ville jag leva.

Jag visste att jag hade min egen stil och förmåga men det skulle ta många år innan jag bemästrade konsten att måla i olja och uppnå resultat som jag var nöjd med. Jag förväntade mig allt från mina målningar: färg, form, kontrast, skönhet och en fågel i landskapet, allt synliggjort och noggrant porträtterat med förståelse och känsla.

Jag tillverkade själv mina dukar liksom min mor gjorde, och tillbringade timmar i min trädgård, tog foton av landsbygden och studerade det vilda i landskapet. Mina synintryck betydde allt och detta praktiserade jag under mer än 20 år tills jag blev tillräckligt kunnig och kunde lita på mig själv att måla

*Fotnot: "Aotearoa" är maoriernas namn på Nya Zeeland som betyder "det långa vita molnets land".

och utan att fundera för mycket för att måla abstrakt.

Mitt tänkesätt var alltid inriktat på att "måla ljuset" och att utforska "grafiska berättelser" genom att använda geometriska former i landskapet med en finstämt återgiven fågel som väsen och mitt ämne. Fåglar representerar frihet för mig och i Nya Zeelands maorikultur ses de som spirituella budbärare, vilket också är i överensstämmelse med min tro.

De två nyzeeländska konstnärer som influerat mig mest är Don Binney och Colin McCahon. Jag hämtar näring och inspiration från de naturliga omgivningarna och tillsammans med fåglarna som spirituella budbärare skapar detta vad jag vill framföra som konstnär.

Mina foton är inspirationen för mina målningar. De visar ofta en fågel i min trädgård

och ibland håller jag mig till den bakgrunden, eller så placerar jag fågeln i ett annat landskap för att skapa upplevelsen eller känslan av ett ögonblick i tiden. Jag komponerar med datadesign som utgångspunkt att måla från. Sedan skissar jag på målarduken och påbörjar den skapande processen.

Varje målning består av många lager oljefärg som jag bygger upp under månader och de bearbetas tills de uppnår den högsta graden av förfining. Målningen blir något som är "talande". Under processen upptäcker jag alla målningens möjligheter och jag når en genomgripande förståelse av fågelns skepnad, landskapet, det omslutande ljuset och skönheten. Skönhet frammanas av kärlek och erkännande.

Min konst berör människors hjärtan och genom eftertanke förenar dem med en visuell beskrivning, inte med verkligheten.

Jag behöver inte berätta en story – den utgörs av konstverket i sig.

Jag bor i Mangaroa Valley, Upper Hutt, Nya Zeeland med min man och mina barn. Jag är trädgårdsentusiast, gillar matlagning och arbetar nu som fastighetsmäklare. Jag målar när jag har tid i min ateljé hemma och är invald i New Zealand Academy of Fine Arts där jag ställer ut mina målningar. Min konst finns i nationella och internationella konstsamlingar.

(Översättning: Arne Ohlsson)

Miranda Woollett (född 1961)

96 Mangaroa Hill Road

Upper Hutt 5018

New Zealand

mirandawoollett.co.nz

miranda@mirandawoollett.co.nz

facebook.com/mirandawoollettartstudio

Mirandas verk:

1. Falling short. (Sidan 60).
2. Tui in flight – Fragmented. (Sidan 61).
3. Morepork. (Sidan 62).
4. Tui on Varigated Flax. (Sidan 63).
5. Twighlight kereru. (Ovan).
6. Blue tui. (Motstående sida).

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM HÖSTEN 2021

*Alla SkOF:s medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.
Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.*

På grund av pågående covid-19-pandemi och rekommenderade förhållningssätt från myndigheterna har en del lokalklubbar valt att avvakta med att fastslå höstens program.

Ändringar kan komma att ske i sista minuten. För aktuell information hänvisas till respektive lokalklubbss hem- och facebooksidor.

Datum	Programpunkt	Arrangör
September		
1	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
5	Flyttfåglar i Falsterbo. Samling kl. 07.00 på parkeringen vid slutet av Fyrvägen.	KOF
6	Måndagsexkursion som utgår kl. 18.00 från Ängelholm. För exkursionsmål, se hemsidan.	KOF
7	Öresundsparken. Samling kl. 18.00 vid Ribersborgsbadets brygga.	MO
8	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
9	Nöbbelövs mosse. Samling på parkeringen kl. 18.00. Föranmälan till Dan på 0730 62 85 67.	LFK
11	Rovfåglar Näsbyholm och Börringe. Samling vid Ica Kvantum i Hörby kl. 07.00.	Gjuse
15	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
19	Sträckskådning med Greger Flyckt i Juleboda. Samling kl. 06.30 på parkeringen.	NöSkF
19	Falsterbo - Skanörs Ljung. Ordinarie samlingsplats kl. 08.00.	MO
22	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
25	Med Mats Johannesson bland höststräck i Landön. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid campingen.	NöSkF
26	Skånes västkust kl. 08.00 med Johnny Jönsson. Föranmälan till Johnny på 0767 62 00 42.	LFK
26	Ringsjön runt. Samling vid idrottsplatsen i Snogeröd kl. 07.00.	Gjuse
29	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
Oktober		
2	Euro Bird Watch med Emil Andersson Fristedt på Näsby Fält. Samling kl. 08.00 på parkeringen N Lingenäset.	NöSkF
3	Sövdesjön runt kl. 08.00 med Göran Pettersson. Föranmälan till Göran på 0729 93 55 77.	LFK
3	Vadare vid Eskilstorps ängar. Samling kl. 09.00.	MO
3	Euro Bird Watch med Jan Linder i Friseboda. Samling kl. 08.00 på parkeringen.	NöSkF
6	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
9	Sträckskådning med Greger Flyckt i Juleboda. Samling kl. 07.30 parkeringen.	NöSkF
13	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
16	Havsfågelskådning vid Juleboda kl. 09.00.	Gladorna
20	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
24	Nordvästskåne kl. 08.00 med Olle Holst. Föranmälan till Olle på 0705 21 27 07.	LFK
24	Sjö- och skogsfåglar vid Sövdesjön. Samling kl. 08.00.	MO
27	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
November		
3	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
6	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
7	Vindexkursion kl. 08.00 med Monica Pedersen. Föranmälan till Monica på 0735 50 61 47.	LFK
10	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
17	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF
21	Fåglar vid Salviken. Samling kl. 09.00.	MO
28	Fåglar längs Linnérundan. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid naturum.	NöSkF

Lokalklubbar i Skåne

GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com

KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi, Ängelholm; City Gross, Höganas; Olympiaskolan, Helsingborg.
Kontaktperson: Thomas Terne, 0705 67 19 80, info@kof.nu

LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, lgrn@bredband.net

MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, svenerik.svensson1949@gmail.com

NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (Nösfk) www.spoven.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45, evert.valfridsson@naturskyddsforeningen.se

RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se

COCCOTTHRAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDÖST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celander, 0709 29 95 88

GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, mOnick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com

Biologisk mångfald i Skåne 20-21 november 2021

Tvådagarskonferens i Tyringe med tema: Pollinatörer och däggdjur

Några av föredragen:

- Inventering av berguv för dubblade populationen i Skåne. *Arne Hegemann, Lunds universitet/Skånes Ornitologiska Förening.*
- Bekämpning av invasiva arter i Skåne. *Cajsa Eriksson, Länsstyrelsen Skåne.*
- Bin som en engagerande ingång i skolans undervisning. *Marie Hannerstig, Naturskyddsforeningen.*
- De fyra små: mård, iller, hermelin och vessla i Skåne. *Tim Hofmeester, SLU.*
- Det skånska pollineringsuppdraget. *Gabrielle Rosquist, Länsstyrelsen Skåne.*
- Hur man kan gynna vilda pollinatörer i infrastrukturmiljöer. *Erik Öckinger, SLU.*
- Operation Rädda Bina: Att gynna pollinatörer i tätort och trädgårdar. *Jenny Ekman, Naturskyddsforeningen.*
- Trender i humlors mångfald. *Maj Rundlöf, Lunds universitet.*
- Vad är det för frömaterial som sprids och finns det risker med det? *Cassandra Karlsson, Lunds universitet/Lunds Botaniska Förening.*
- Vargen i Skåne idag och i framtiden. *David Börjesson, Länsstyrelsen Skåne.*

Moderatorer: Staffan Åkeby & Pernilla Olsson.

För ytterligare information – se <http://biologiskmangfald.se/>

PROGRAM HÖSTEN 2021

Nu drar SkOF:s föredragskvällar igång för hösten!

Det är för närvarande oklart hur tillgången på lokaler på Ekologihuset för externa aktiviteter kommer att vara under hösten. SkOF har därför beslutat att tills vidare sända föredragen digitalt via Zoom. Vi hoppas att det senare kommer att bli möjligt att också följa dem direkt på Ekologihuset. Om det blir så, kommer det att finnas information om det på hemsidan.

På SkOF:s hemsida och Facebooksida kommer det inför varje föredrag att finnas en länk till Zoom. Via denna kan intresserade koppla upp sig, se föredraget och höra föredragshållaren.

Föredragen börjar kl. 19 och varar ca en och en halv timme.

25 oktober – Helena Heyman:

"Fåglar, fåglar, fåglar"

Vem blev fåglarnas kung? Hade tranan bara ett ben? Och hur gick det för den spelgalna tjädern? Helena Heyman, muntlig berättare, biolog, fågelskådare och poet berättar om fåglarna i folktron och om egna möten i markerna. Hon läser även några fågeldikter ur sin nyutkomna andra fågellyrikbok *Avlägsen koltrast*.

1 november – Tommi Sandberg:

"Pantanal"

Pantanal är ett av Sydamerikas och ett av världens största våtmarksområde med en enastående artrikedom. Ingenstans i världen finns det t.ex. en större chans att stöta på den normalt så skygga jaguaren. Lägg till mer än 400 arter fågel och bland annat världens största arapapegoja.

8 november – Anita Campbell:

"Fåglarnas hemligheter"

Den helt revolutionerande upptäckten att den vuxna hjärnan har förmåga att producera nya nervceller eller de spännande forskningsrönen om hur människan har kunnat lära sig tala kommer från fågelvärlden. Härifrån har vi även hämtat inspiration om hur vi ska kunna hjälpa människor med dövhet eller nedsatt hörsel. Vidare har synen på fåglarnas kognitiva förmågor t.o.m. sekelskiftet varit djupt orättvis, och den senaste forskningen har visat att förutsättningar finns för att vissa fåglar har ett medvetande. Detta och mer kommer docent Anita Campbell att berätta om till sina egna bilder. Material är taget ur hennes nya bok *Fåglarnas hemligheter*.

Foto: Anita Campbell.

PROGRAM HÖSTEN 2021

15 november – Göran Pettersson:
"Uganda"

Uganda hyser inte bara källflödena till Vita Nilen. Här finns också en rikedom på fåglar och däggdjur som få afrikanska länder uppvisar. Den ikoniska lungfiskätaren shoebill (träskonäbb) står stoiskt och inväntar sitt byte i papyruskanten. Den urläckra grönbröstad juveltrasten hukar sig i den täta undervegetationen inne i regnskogen. Ett möte med en familjegrupp bergsgorillor tar en livslång plats i din minnesbank och en flock schimpanser får oss att känna vindlingar i ryggraden från vårt förflutna. Följ med Göran på en tio dagar lång (kort) resa till det sydvästligaste hörnet av detta intressanta land. Vi besöker bland annat Queen Elizabeth National Park och Bwindis ogenomträngliga nationalpark. Det blir bilder på såväl miljöer och fåglar som däggdjur.

Foto: Göran Pettersson.

Foto: P-G Bentz.

22 november – Catharina G. Lundberg:
"Älskade råkor"

Catharina är rehabiliterare av fåglar och vilt och har levt med och studerat råkor i mer än 30 år. Sedan 2016 är hon knuten till Katastrofhjälp fåglar och Vilt Skåne sydost. Hennes målsättning är att få allmänheten att inse att råkor är intelligenta, trevliga och inte minst mycket personliga fåglar.

Foto: William Velmalu.

29 november – Dennis Hasselquist:
"40 års studier av trastsångarna i Kvismaren."

Föredraget kommer att vara lite av en odysse över 40 års studier av trastsångarpopulationen i fågelsjön Kvismaren utanför Örebro. Vi kommer att få höra om många olika företeelser från fågelsång och utomäktenskapliga förbindelser till sjukdom, telomerer och åldrande. Det görs också nedslag i inavelsproblem, bopredation och flyttningsstrategier. Men mest kommer det att handla om det man ser och lär sig om en art när man tillbringar oerhört mycket tid med att observera och studera den i fält och via analyser i laboratoriet och framför datorn.

Medlemsenkät – Vi behöver dina synpunkter!

SkOF fokuserar på fågelskydd, fågelforskning och fågelskådnings och föreningens arbete stöds av drygt 2100 medlemmar. Men varför är just du medlem i SkOF? Vad gillar du med föreningen? Vad är bra och vad är mindre bra? Får du som medlem allt du förväntar dig?

För att få svar på dessa frågor finns nu en medlemsundersökning. Där kan du dela med dig av dina synpunkter och önskemål.

Tanken bakom denna medlemsenkät är att styrelsen skall löpande skall förbättra SkOF:s arbete och nå ut till våra medlemmar samt anpassa verksamheten efter era önskemål. I en nära framtid vill styrelsen justera och modernisera delar av föreningsarbetet. Men för att lyckas behövs synpunkter och återkoppling från medlemmarna.

Därför hoppas styrelsen att så många som möjligt fyller i medlemsundersökningen. Det tar bara 3–5 minuter och all återkoppling är mycket värdefull. Det spelar ingen roll om du har varit medlem i 50 år eller om du blivit medlem nyligen. Alla synpunkter kommer att bidra till att förbättra föreningens arbete och alltså även vad som kan göras för dig som medlem och för fåglarna i Skåne.

Enkäten är digital och finns på <https://forms.gle/ktPYEHieLNUtrVU6>. Länken finns både på hemsidan www.skof.se och på föreningens Facebook-sida och där behöver du bara klicka på länken så slipper du skriva in den. Alternativt kan du också scanna QR-koden på den här sidan.

Om du inte har möjlighet att svara digitalt på enkäten kan du få en pappersversion skickad till dig. Ring då (eller skicka sms) till föreningens kassör Karin Persson: 0703 97 15 33

Deltagande i medlemsundersökningen sker helt anonymt och ingen kommer att se vem som har svarat vad.

Bland alla deltagare, som så önskar, kommer vi att lotta ut fyra bokpriser: två nya *Vingar över Falsterbo* och två *Storlom i kök och fasan i grill*.

Tack så mycket för ditt deltagande. Dina synpunkter är synnerligen värdefulla.

För SkOF:s STYRELSE
ARNE HEGEMANN
– Ordförande

SkOF vill gärna ha din mejladress!

Den digitala världen blir allt större och vi vill gärna ibland kunna kommunicera med våra medlemmar på ett mer smidigt sätt genom att skicka ut viktig information gällande medlemskapet och då och då ett nyhetsbrev per e-mail. Vissa av er vill kanske dessutom få kallelse till olika evenemang, ändrade datum eller tider för föredrag eller besked om inställda sådana.

Registrera därför din adress via en länk på SkOFs hemsida www.skof.se. Du finner länken under meny *Föreningen* och du kan där ange till vilka ändamål du vill ge oss din adress. Självfallet kommer vi inte att ge vidare din adress till utomstående.

SkOF:s STYRELSE

Sällsynt familjebesök

En familjeflock med hane, hona och tre ungfåglar av styltlöpare håller i skrivande stund (18 augusti) till i Örtofta sockerbruksdammar. Fåglarna upptäcktes av Wilhelm Lennman 9 augusti, och har de senaste dagarna hänfört många besökande skådare. Detta är en av Europas allra smäckraste fåglar. De är otroligt eleganta när de snappar föda från vattenytan i dammarnas grunda vatten. Styltlöpare är långt ifrån årlig i Sverige, och detta är blott fjärde fyndet i Skåne sedan år 2000. Den häckar allmänt i Sydeuropa i saliner, insjöar, havsvikar och ebbstränder. Styltlöpare expanderar dock norrut och har under senare år häckat så långt norrut som Danmark vid några tillfällen. Fåglarna i Örtofta lär ha häckat vid Villahøj Sø på Amager vid Köpenhamn i år. Föräldraparet sågs 2–7 maj i år vid såväl Ilstorps våtmark som Pulken och Klingavälsåns utlopp. De valde sedan att häcka på Amager i Danmark trots att de parade sig och påbörjade bobygge åtminstone i Pulken. Låt oss hoppas på den första svenska häckningen i snar framtid. Örtoftas "saliner" kanske är precis vad de letat efter.

MIKAEL ARINDER
KÄVLINGE

Ovan: Styltlöparhanen. Under: Två av ungfåglarna tillsammans med grönbenor. Foton: Mikael Arinder.

"Möt fåglarna öga mot öga!" eller "Titta på fåglar i lagom tempo!"

Falsterbo Fågelstation erbjuder guidningar av två slag. I höst kan du boka en guidning med bl.a. ringmärkningsdemonstration i fyrträdgården på tel. 040 47 37 03 eller via falsterbo@skof.se.

Varje lördag och söndag hela hösten t.o.m. söndagen 24 oktober arrangeras dessutom guidad fågelskådning utanför fyrträdgården "rakt under flyttfågelsträcket". Guiden finns på plats från kl 8 och fram till lunchtid. Man kan komma när man vill, ingen förhandsanmälan behövs och det är gratis. Givetvis är det "corona-avstånd" som gäller.

Foto: P.G. Bentz.

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Insamlingen till stöd för Falsterbo Fågelstation fortsätter.
Fågelstationen har tilldelats 90-konto:
Pg 900301-3; Bg 900-3013
Betalningsmottagare: Skånes Ornitologiska Förening